

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912. Första kammaren. Nr 32.

Lördagen den 4 maj, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den af herr *Antons-son* m. fl. denna dag afgifna motion, nr 108, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utgifvande af en ny upplaga af »Sveriges land och folk».

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den af herr *Nilsson, Karl*, under dagen väckta motion, nr 109, i anledning af Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse af vissa delar af gällande förordning med tulltaxa för inkommande varor.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 1 och 3 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 69, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 56 under sjunde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning om provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner. *Om provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.*

I den till Riksdagen den 13 januari 1912 aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof hade Kungl. Maj:t i punkt 56 under sjunde hufvudtiteln föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 600,000 kronor att i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af statsrådet och chefen för finansdepartementet angifna grunder utdelas till sådana landskommuner och köpingar, där ett mera stadigvarande, synnerligt betungande skatte-tryck vore rådande.

Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade afgifvits af herrar *A. Ekman, O. Jonsson, C. G. Ekman, F. Berglund, N. S. Stadener, C. I. Asplund, J. Ström, J. Olofsson* och *J. Pålsson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 500,000 kronor att, under förutsättning, att kommun i laga ordning beslutat, att stämma för uppbörd af den del af kommunalskatten, som motsvarade en debitering, öfverstigande 8 kronor för 100 kronor skattepliktig inkomst, icke komme att hållas tidigare än i juni månad det år, då skatten skulle erläggas, i enlighet med vissa angifna grunder utdelas till kommuner, som därom gjorde ansökan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Innan jag ingår på att behandla det ärende, som föreligger, ber jag att få återföra i kammarens minne de omständigheter, under hvilka den skrifvelse tillkom, som föranledt den kungl. proposition, på hvilken kammaren i dag har att lämna svar.

Sedan denna fråga varit uppe vid flera riksdagar, förelåg vid 1908 års riksdag en motion, däri man påyrkade utredning, rörande hvilka kommuner ägde »för ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till dem åliggande skattebördor», och man anhöll, att därefter för Riksdagen skulle framläggas det förslag, hvartill utredningen kunde gifva anledning. Andra kammarens femte tillfälliga utskott, som behandlade denna motion, tillstyrkte den under uttalande, att det vore synnerligen önskvärdt, att rättelse i här berörda missförhållanden snarast möjligt kunde ernås, och Andra kammaren biföll enhälligt utskottets förslag. Första kammarens tillfälliga utskott nr 2, till hvilket ärendet, då det inkom till kammaren, blef remitteradt, tillstyrkte också bifall till motionen, men under behandlingen i denna kammare betonades särskildt, att de kommunala skattebördor, hvarom här vore fråga, väsentligen voro af tvenne olika arter: dels sådana skattebördor, som utginge för ändamål, hvilka voro att betrakta såsom statsändamål, och dels kommunala skatter för fyllande af lokala behof, skatter som sålunda tillkommit för ändamål, som legat speciellt i vederbörande kommuns enskilda intresse. Och man betonade här, att utredningen borde endast inrikta sig på undersökning af den art af skattebördor, som afsågo fyllande af utgifter, hvilka samtidigt också voro statsändamål. En omformulering blef också gjord här i kammaren, så att man i skrifvelsen begärde en undersökning, hvilken skulle taga sikte på »sådana kommunerna åliggande skyldigheter, som tillika kunde anses tillgodose statsändamål». Med denna formulering, som Andra kammaren sedermera biträdde, afläts också skrifvelsen till Kungl. Maj:t. Just

därför att enligt min mening det är af betydelse för bedömande, huruvida föreliggande utredning svarar mot hvad Riksdagen begärde, ber jag att här få återgifva en del af det, som förekommer i berörda riksdagsskrifvelse. Däri säges: »Riksdagen anser en utjämning i viss mån af de kommunala skatterna, då dessa trycka alltför ojämnt, vara önskvärd. De nu tillgängliga statistiska uppgifterna lära dock icke vara tillräckliga för att af desamma erhålla en för denna frågas bedömande tillförlitlig utredning, hvilken dock enligt Riksdagens mening bör begränsas till en undersökning, rörande hvilka kommuner som äga alltför ringa ekonomisk bärkraft i förhållande till sådana skyldigheter, hvilka staten genom sin lagstiftning ålägger dem, och således icke äro af uteslutande kommunal natur, utan tillika äro af beskaffenhet att tjäna statsändamål.

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Riksdagen får alltså anhålla, det täcktes Eders Kungl. Maj:t så snart som möjligt låta o. s. v.»

I enlighet med Riksdagens begäran föranstaltades också en undersökning, hvars resultat nu föreligger, och hvilken öfverlämnades den 6 november 1911 till regeringen. Denna utredning har bekräftat kännedomen om de kommunala skattebördornas ojämnhet. Den har uppvisat, hurusom kommuner finnas, där den kommunala budgeten ställer oerhördt tryckande anspråk på kommunens invånare samt förlamar och hämmar kommunens utveckling. Den angifver äfven kommuner, där knappt någon kommunal skatt, i allt fall mycket minimal sådan, upptages, och den ådagalägger i all sin objektivitet behovet af snara åtgärder på förevarande område. I utredningen har också gifvits anvisning på ett antal kommuner, 600 stycken, där kommunalskatten utgår med mer än 10 kronor per bevillningskrona. Utredningen utmynnär gifvetvis uti, att här är den punkt, där ett ingripande från statens sida borde förekomma.

I den proposition, som nu är framlagd, har man dock utgått från i förhållande till utredningens i någon mån skiljaktiga grunder. I stället för, såsom i utredningen tydligen afses, att såsom hårdt betungade skulle betecknas kommuner med kommunalskatt, uppgående till mer än 10 kronor per bevillningskrona, uppställer den kungl. propositionen tvenne olika villkor. Den gifver anvisning på tvenne olika fall för statsbidragens utgående, i enlighet hvarmed således ett bispringande från statens sida borde ske. Det ena af dessa villkor går ut på att kommun för erhållande af statsbidrag skulle under mer än tre år, de tre nästföregående åren före ansökningens ingifvande, sammanlagdt hafva haft kommunalskatter till belopp af mer än 8 kronor per bevillningskrona. Det andra villkoret är, att ifrågavarande kommuns utgifter till fattigvård och skolväsende skola öfverstiga dessa utgifters medeltal för rikets alla landskommuner, ett medeltal, som för närvarande angifves till 6 kronor 10 öre per bevillningskrona. Om dessa anvisningar säger nu utskottet: »Emot de principer, enligt hvilka Kungl. Maj:t ansett denna fråga böra vinna en provisorisk lösning, har utskottet för sin del icke

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

funnit något att i hufvudsak erinra.» Jag tillåter mig sålunda göra gällande för det första, att den utredning, som föreligger, motsvarar hvad Riksdagen i sin skrifvelse begärde. Jag konstaterar också, att de principer, enligt hvilka man vill hjälpa, äro sådana, att utskottet säger, att det för sin del icke har något mot dem att i hufvudsak erinra.

Vid sådant förhållande synes det mig, att ett afvisande af det i propositionen framställda förslaget måste grunda sig därpå, att Riksdagen nu i själfva hufvudfrågan intager en annan ståndpunkt än den, som låg till grund för 1908 års skrifvelse.

Man frågar sig då, hvilka de erinringar och anmärkningar äro, som skulle föranleda Riksdagen att nu intaga en annan ståndpunkt. Ja, går jag till utskottets betänkande, så framhåller man först, att en anledning skulle vara att söka i nu förefintlig olikformighet vid taxeringen, framför allt i jordbruksfastigheternas taxering. Det är uppenbart, att detta skäl måste tillmätas en viss betydelse, men därför ägnade också den utskottsafdelning, som hade utredningen af denna sak om hand, sin uppmärksamhet däråt. Afdelningen gjorde en undersökning, hvars resultat återgifves i reservationen, en undersökning, däri man mot hvarandra uppställer till jämförelse dels det län, där flertalet af till statsunderstöd ifrågakommande kommuner förefunnes, dels det län, där icke någon större del af det statsbidrag, som här är fråga om, skulle komma att utgå. Man undersökte, huru försäljningspriserna för fastigheterna i dessa båda län ställde sig under femårsperioden, närmast föregående den sista taxeringen, i förhållande till denna taxering, och därvid fann man, att taxeringsbeloppen i båda länen i förhållande till försäljningssummorna förhöll sig såsom 87 till 100. Någon skillnad mellan dessa båda län föreligger således i detta afseende icke. Därmed vilja reservanterna dock icke för sin del bestrida, att sådan olikformighet i vissa fall förefinnes, men reservanterna vilja göra gällande, att den icke är af sådan omfattning och betydelse, att man därpå med skäl kan grunda ett afvisande af regeringens proposition. Jag tror äfven, att om man ingår på undersökning af vissa fall i detalj, skall man finna i samma taxeringsdistrikt bredvid hvarandra kommuner, som hafva mycket hög skatt, och andra, som hafva mycket låg sådan, där således i ena fallet statsbidrag skulle behövas och där i det andra sådant icke är erforderligt. En pröfning af dessa detaljfall, som naturligtvis icke kan förekomma här i Riksdagen, visar också, så långt jag kunnat följa den, att man icke kan med skäl grunda ett afslag på invändningen, att fastighetstaxeringen är så ojämn.

Så har man ytterligare som ett hufvudskäl mot det nya förslaget pekat på den utredning, som skett i fråga om de belopp, som skulle utgå i olika delar af landet. »Af utredningen framgår exempelvis», säger utskottet, »att i Älfsborgs län antalet landskommuner, där under ett eller flera af åren 1907—1909 kommunalskatten utgick med minst 100 öre per kommunalfyrk, utgjorde 119, medan mot-

svarande siffra för t. ex. Norrbottens och Västerbottens län allenast uppgick till respektive 10 och 12». Ja, ställer man mot hvarandra dessa båda sifferuppgifter, får man gifvetvis däraf den uppfattningen, att statsbidragen skulle komma att utgå i väsentligt större omfattning till kommuner i Älfsborgs län än till sådana i Norrbottens och Västerbottens län. Man förbiser då, att antalet kommuner i dessa senare län är så betydligt mindre än det i Älfsborgs län. Men om man mot hvarandra uppställer de tre hufvudgrupper, hvari utskottet, såsom synes, på sidan 3 i betänkandet delat länen, framgår, att Norrland och Dalarna skulle hafva 63 socknar, Svealand utom Dalarna 78 och Götaland 406, hvilka blefve berättigade till statsunderstöd. Jämför man dessa siffror med hela antalet kommuner inom hvarje grupp, visar det sig, att i Norrland och Dalarna 29 % af kommunerna komme att erhålla understöd och att i Götaland 24 % af där befintliga kommuner skulle få sådan. Götaland har 1,623, hvaraf 406 skulle ifrågakomma till understöd, under det i Norrland med Dalarna med sina 214 kommuner 63 skulle erhålla sådant. När man på detta sätt rätt använder siffrorna i fråga, blir gifvetvis totalintrycket ett helt annat. Men, säger man, detta är rakt i strid mot uppfattningen af hvad en jämförelse borde gifvit till resultat; blott 63 anslagsberättigade kommuner i Norrland och Dalarna emot 406 i Götaland. Man bortser då ifrån, att i Norrland och Dalarna socknarna redan i och för sig äro så stora. De omfatta i Västerbotten i medeltal 6,400 personer och i Norrbotten 7,100, under det medeltalet invånare för Älfsborgs läns kommuner är 1,100 och för Skaraborgs läns 800, allt i rundt tal. Att icke de understödsberättigade kommunernas antal i Norrland är högre finner sålunda sin förklaring delvis däri, att redan genom kommunernas storlek en viss utjämning skett.

Härtill invänder man emellertid: här bör ske en kommunal omorganisation, en omreglering af kommunernas områden. Därpå behöfver jag icke svara annat, än att öfver denna sak äro icke de i Götalands små kommuner boende invånare herrar; de kunna icke bestämma öfver denna sak, utan måste finna sig i de kommunala förhållandena, sådana de för närvarande äro, och då frågar jag, huruvida i denna synpunkt tillräckligt skäl föreligger för staten att icke ingripa underlättande och stödjande.

Så säges ytterligare i utskottets betänkande: »Frågan om åstadkommande af likformighet i taxeringen är emellertid för närvarande föremål för ett ingående utredningsarbete i sammanhang med den igångsatta revisionen af den kommunala beskattningen och torde väl inom en ej alltför aflägsen framtid vinna sin lösning i samband med en omläggning af denna beskattning.» Och däri menar man skulle ligga ett ytterligare skäl att icke nu bifalla propositionen. Nu är det väl ändå så, att här föreliggande förslag just afser ett provisorium, hvarunder staten ingriper, *till dess* en omläggning kan komma till stånd, och vid sådant förhållande förefaller det mig, som om

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Försl.)*

Om provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner. den förestående omläggningen icke kan med fog åberopas såsom skäl mot bifall till propositionen. Just i denna omständighet, att man för närvarande anser sig böra göra något, finner jag ett stöd för min åsikt, att förslaget täcker ett behof, som på nyss angifna grund icke kan bestridas.

(Forts.)

Ytterligare säger utskottet, att det af Kungl. Maj:t äskade beloppet utgör en obetydlighet i förhållande till de kommuners utgifter, hvilkas nedbringande därmed afses. Däremot vill jag anföra, att det låter sig sägas, om man endast gör en jämförelse med hela det i landet utgående kommunala skattebeloppet. Men när det, såsom här, gäller ett belopp, hvilket tillkommer såsom merutgift för ett fåtal kommuner, som redan förut äro mycket hårdt tryckta, då blir en half million ett ganska betydande belopp. Det blir, såvidt jag förstår, ett understöd, som icke är så obetydligt, att man af denna anledning bör tillbakavisa förslaget.

Dessa äro nu de erinringar, man i utskottets betänkande framlagt och som, menar utskottets majoritet, borde föranleda Riksdagen att frånga sin tidigare uppfattning. Jag kan icke finna, att dessa skäl äro af sådan bärighet, att de tillräckligt motivera utskottets afslagsyrkande.

Ytterligare har under diskussionen inom utskottet gjorts gällande, att genom bifall till förslaget i viss mån skulle kunna framkallas ett kommunalt slöseri, och man borde ur denna synpunkt akta sig för att gå med på saken. Jag kan icke finna, att detta skälet alls äger någon betydelse, dels på den grund att redan hvarje ökning i utgifter för en kommun är förbunden med skyldighet att i stor omfattning själf deltaga i dessa utgifter, dels framför allt också däri, att här är fråga om ett provisorium och att i förslaget stadgas såsom villkor för erhållande af bidrag, att de högre utgifterna skola hafva utgått under en viss följd af år, tre år före ansökningsåret. Sålunda synes det mig icke tänkbart, att med hänsyn till detta statsunderstöd, som just äger karaktär af ett provisorium och hvilket man sålunda har anledning antaga inom kort skola upphöra, någon kommun skulle ådraga sig betydande och under många år i följd fortlöpande ökade utgifter, att den alltså skulle ur denna synpunkt icke ålägga sig tillbörlig varsamhet eller försiktighet. Detta skäl för afslag på föreliggande förslag är icke på detsamma tillämpligt.

Reservanternas yrkande skiljer sig i ett par punkter från Kungl. Maj:ts proposition. Mot denna framkom under behandlingen i utskottet den erinran, att en kommun genom att kasta sig in på ett visst slag af affärer — den tecknar exempelvis aktier i järnvägar eller igångsätter andra företag af mer lokal natur — kan uppdrifva sina skatter mycket högt, och att det vore otillbörligt, om andra skulle lämna bidrag till afbetalning å dylika af vissa kommuner förvärfvade värden. Denna anmärkning är efter mitt förmenande i väsentlig del redan afvärdad genom bestämmelsen i den kungl. propositionen, att såsom ett hufvudvillkor för understöds åtnjutande

uppställes, att inom kommunen utgifterna till folkskoleväsende och fattigvården skola hafva uppgått till 6 kronor 10 öre per bevillningskrona. Ehuru sålunda, säger jag, genom denna anordning anmärkningen väsentligen är oberättigad, ansåg man sig inom utskottet likväl böra fullständigt borttaga all anledning till en sådan erinran mot förslaget. Detta har skett genom reservanternas förslag och genom den ytterligare begränsning däri, hvarigenom såsom villkor för erhållande af statsunderstöd bestämmes, att från kommunens utgifter skola räknas annuiteter å lån för andra ändamål än kyrko-, skol-, fattigvårds- och sundhetsväsende. Dessa få således icke medräknas, och sålunda är hvarje möjlighet att i denna del göra erinran mot reservanternas förslag utesluten.

*Om provisorisk
ändring af
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Ytterligare har anmärkts, att i det kungl. förslaget icke uttryckligen föreskrifves, att vid skattetryckets beräkning afdrag skulle göras för den kommunerna medgifna rättigheten att med skogsaccismedlen nedbringa detta skattetryck. Då det ansågs, att ett sådant stadgande borde införas, hafva reservanterna jämväl föreslagit, att för skogsaccismedlen afdrag skulle ske vid beräkning af kommunernas utgifter, för den del nämligen af ifrågakommande medel, som enligt lag kommunerna få använda för regleringen af sin ordinarie budget. Sålunda är äfven denna erinring på detta sätt afvärdad.

I propositionen förekommer en bestämmelse om, att Kungl. Maj:t i vissa fall utöfver stadgade villkor, efter pröfning, skulle kunna medgifva statsunderstöd för vissa kommuner. Enär reservanterna ansågo, att rätt till statsbidrags medgifvande utöfver fastställda grunder icke lämpligen borde ifrågakomma, har ett uttalande mot denna rätt blifvit gjordt i motiveringen till reservanternas förslag.

Slutligen har man anfört — och då hänvisat till vissa lokala fall — att man känner den och den kommunen och det och det fallet, där det nu blir fråga om understöd, men där man icke anser sådana allmänna ekonomiska situationer föreligga, att det finnes skäl att gifva sådant. Man har påpekat, att det i sådana kommuner finnas förmögna människor, och att statsbidraget skulle komma dessa personer till godo, och detta vore icke lämpligt. Däremot vill jag säga, att det är helt naturligt och icke alls uteslutet, att inom dessa hårdt tryckta kommuner det finnes förmögna individer. Ingen lär ifrågasätta någonting annat. Men här gäller, huruvida icke inom dessa mest betungade kommuner likväl föreligger ett svårt ekonomiskt tryck. För att öfvertyga sig om den saken hafva reservanterna gjort en utredning om huru befolkningsförhållandena ställa sig i dessa kommuner i förhållande till öfriga kommuner och länen i deras helhet. Jag ber att i det afseendet få hänvisa till den utredning, som förekommer på sid. 6 i reservanternas förslag. Där hafva länen indelats i tre grupper. Af utredningen framgår, att i grupp I (de län, där de skattetyngda kommunerna ej uppgå till $\frac{1}{10}$ af hela antalet kommuner), där har under åren 1905—1910 en folkminskning

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.*
(Forts.)

skett af 187 personer, under det att i dessa läns landsbygd i dess helhet förekommer en ökning i antalet individer af 59,852 personer.

I grupp II, de län, där de skattetyngda kommunerna äro minst $\frac{1}{10}$, (men ej $\frac{1}{5}$ af hela antalet kommuner), där har under samma femårsperiod en folkminskning skett af 1,814 personer, motsvarande 27 % af 1905 års folkmängd, under det att länets landsbygd i sin helhet har en folkminskning af 5,178 personer, motsvarande 8,74 % af 1905 års folkmängd.

I grupp III (de län, där de skattetyngda kommunerna äro minst $\frac{1}{5}$ af hela antalet kommuner), där har i de skattetyngda kommunerna under dessa år skett en folkminskning af 4,251 personer, under det att länets landsbygd i dess helhet ökats med 41,430 personer. Denna affolkning i de skattetyngda kommunerna i förhållande till kommunerna å länens landsbygd i öfrigt måste dock tillmätas en stor betydelse, när det gäller frågan, huruvida i dessa kommuner drägliga ekonomiska förhållanden förekomma. Den måste tillmätas vida större beviskraft än de individuella fall, som här ofvan omnämnts. Det är uppenbart, att man enligt föreliggande statistik med understödet träffar de orter i vår landsbygd, där den största folkminskningen ifrågakommer. Då så är fallet och jag dessutom har den meningen, att om här icke staten, på sätt Riksdagen tidigare uttalat, ifrågasätter att ingripa för att stöda och hjälpa dessa områden, är jag öfvertygad, att det delvis kommer att gå ut öfver fattigvården och skolväsendet, ty det är uppenbart, att när man för dessa ändamål har högre utgifter än 6 kronor 10 öre, sparar man så långt det låter sig göra.

Reservanter ur olika partier hafva därför ansett, att skäl till ett statens ingripande här förefinnes, en samling således om den meningen, att man på dessa områden borde främja ökad solidaritet och i någon mån tillämpa satsen: En för alla och alla för en. I sådant afseende ha de förenat sig om att framställa det yrkande, som förekommer i reservationen; och ber jag att på dessa af mig nu anförda skäl få hemställa om bifall till det yrkande reservanterna i förvarande punkt framställt.

Friherre Beck-Friis, Johan: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren har här synnerligen fullständigt redogjort för upphovet till den föreliggande propositionen, nämligen 1908 års riksdagsskrifvelse, och den ärade talaren har också synnerligen noggrant genomgått så väl utskottets förslag som reservationen. Men då han och jag icke kommit till samma slutomdöme i sak, måste jag be att få taga herrarnes tid i anspråk en stund.

Han framställde den frågan, huruvida utskottet skulle i hufvudfrågan gått från den ståndpunkt, som ligger till grund för 1908 års skrifvelse. Därpå vill jag svara, att det har utskottet icke gjort. Under frågans förberedande behandling i utskottet var man länge öfverens om att man skulle kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Den utredning, som här har blifvit gjord, har blifvit synnerligen grundligt utarbetad, och särskildt har i Kungl. Maj:ts proposition gifvits några synnerligt lämpliga beräkningsförslag för frågans lösning. Men när vi kommo till slutet och fingo se, huru denna fördelning af understödet till de tyngst beskattade kommunerna skulle komma att verka, funno vi, att det var icke såsom det skulle vara. Vi kommo till ett annat resultat, än vi väntat, och det har utskottet också angifvit på sid. 2 i början, där det har sagts: »Emot de principer, enligt hvilka Kungl. Maj:t ansett denna fråga böra vinna en provisorisk lösning, har utskottet för sin del icke funnit något att i hufvudsak erinra. Frågan om hvilka kommuner, som äro i verkligt behof af det ifrågasatta statsunderstödet, synes utskottet däremot oklart. Af den utredning, som härför i ärendet åberopats, lärer nämligen, enligt utskottets förmenande, icke kunna vinnas någon tillförlitlig grund för bedömande häraf. Snarare synes utredningen gifva vid handen, att en sådan icke kan för närvarande erhållas.» Det är just kanske denna erfarenhet, som vi, som stå på utskottets förslag, kommit till, att för närvarande *kan* icke denna reform grundas på den erhållna utredningen, och vi anse, att grundorsaken härtill närmast ligger i den olikformighet, som nu finnes i taxeringen.

Herr Ekman sökte att genom några exempel, som jag tror han fått från departementet, visa, att det icke vore så stor olikhet i jordbruksfastighetstaxeringen. Men jag tror icke ändå, att det är nog med ett par exempel från två län för att därpå grunda en bestämd åsikt, att sådan olikformighet icke finnes, ty om den icke finnes, frågar jag, hvarför departementschefen i den kungl. propositionen särskildt anmärkt, att för närvarande en utredning pågår, i syfte att en större likformighet i taxeringen skall kunna erhållas. Således, där har herr statsrådet själf sagt, att det icke är bra som det är i det fallet.

Vidare hafva vi funnit, att det är vissa olikheter i fördelningen de olika länen emellan angående uppdelning af skattepliktig inkomst af rörelse. Och vidare hafva vi funnit, att på det sätt, hvarpå de olika kommunerna nu hafva sina räkenskaper ordnade, torde det också vara mycket svårt att komma till ett verkligt bedömande af huru deras verkliga ekonomiska ställning är.

Här föreligger nu en mycket omsorgsfullt och noggrant utarbetad statistik, utförd af doktor Söderberg; men när man granskar denna statistik, skall man finna både af inledningen och af de många anmärkningarna under tabellerna, huru svårt han haft att få fram siffrorna. Han har skickat omkring många formulär, men det oaktadt har han genom öfver tusen olika skrivelser fått söka vinna klarhet. Vidare har han på ett ställe anmärkt, att ännu utgår inom en del kommuner skattebetalningen in natura, hvilket naturligtvis är ytterst svårt att sedan sätta om i pengar och få in i tabellerna, så att det stämmer. Allt nog, huru mycket omsorg och huru mycket arbete, som än är

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

nedlagdt på denna utredning, så finner man dock, att det är mycket svårt att få fullt jämförliga tabeller i detta afseende.

Hvad nu fördelningen af dessa medel angår, såsom herrarne se på sid. 3, har utskottet där ställt upp huru mycket som skall komma på de olika länen, och det måste medgifvas, att man kommer till ganska förvånande resultat. Herr Ekman försökte visa, att det icke är så mycket att fästa sig vid, huru många socknar det är på det ena eller andra landskapet, därför att socknarna äro olika och folk-mängden olika. Men om herrarne se på kolumnen bredvid, så finna herrarne där, att de större beloppen komma på de sydliga länen i landet, och det får man medgifva, att man icke tänkt sig, och att här i Riksdagen äro vi icke vana att höra, att det är den sydliga delen af landet, som särskildt behöfver understöd, utan det är i alla förslag de norra länen. Och ännu mera finner man att fördelningen ej kommer att träffa rätt, då man ser på de olika socknar, som skulle komma att erhålla del af understödet. Vi hade tillfälle att se en uppgift på de föreslagna socknarna. Herrarne hörde af herr Ekman, att det skulle vara de socknar, där skatten beräknas öfver 8 kronor per bevillningskrona och öfver 6 kronor i skatt till skola, kyrka och fattigvård. När man tager ut dessa socknar och frågar en person från viss trakt: anser Ni, som känner till denna trakten, att dessa äro de socknar, som verkligen äro i behof af understöd i Edert härad, så får man det svaret: Ja, den socknen behöfver nog, men den socknen anse vi snarare vara en af de förmögnare socknar vi hafva. Och så har det varit i de flesta län, och jag vågar påstå, att af antalet socknar är det hälften eller kanske ännu flera, som man anser hafva det ekonomiskt bra.

Om man då frågar, huru det är möjligt, att man kan komma till ett sådant resultat, skulle jag vilja säga, att i socknar, där det varit bra ställdt ekonomiskt, hafva de kanske varit något flotta att bygga. De hafva kanske icke så noga afvägt sina utgifter och därigenom kommit upp till högre skatter. Man kan också tänka sig, att de tagit lån från skolhusbyggnad och tagit dem på kortare afbetalnings-tid, därför att de ansett sig orka med det, och därigenom hafva de kommit till höga skatter på ett visst antal år.

Jag skall nu be att få fästa mig vid några uttalanden, som före-komma i reservationen. Där på sid. 5 hafva reservanterna sagt, att de anse det vara synnerligen önskvärdt, att åtgärder till en provisorisk lindring i de hårdast betungade kommunernas skattetryck varda i enlighet med syftet i Riksdagens skrifvelse vidtagna, på den grund att det ännu kunde komma att dröja länge, innan en fullständig utjämning rörande den kommunala beskattningen kunde komma till stånd, och därför borde man icke uppskjuta med att göra en provisorisk utjämning. Härpå vill jag endast genmäla, att statsrådet och chefen för civildepartementet för några dagar sedan, då frågan om vägskatten var före, sade, att han hoppades att redan år 1914 kunna lägga fram förslag till ny kommunal skatteförordning, och således kan

man icke säga, att det är så lång tid dit. Det kan ju hända, att herr statsrådet icke kan infria detta löfte till år 1914, men det är att hoppas, att det kan ske till år 1915, om det icke blir 1914. Alltnog, någon afsevärd tid torde det icke kunna komma att dröja. Då kan man ställa sig frågande: är det skäl att införa en alldeles ny princip för att provisoriskt gälla 2 à 3 år?

Herr Ekman visade också (sid. 6) på de jämförelser, som där finnas angående befolkningen i dessa kommuner. Ja, det är äfven här siffror, som visas, men jag undrar, om icke erfarenheten i allmänhet säger, att i de kommuner, som hafva dåliga kommunikationer, därifrån flytta numera i allmänhet de personer, som hyra, för att bosätta sig vid järnvägsstationer eller inom sådana kommuner, som hafva goda kommunikationer.

Vi hörde i dag på förmiddagen af herr statsrådet och chefen för civildepartementet, hvarför det var så viktigt att få järnväg upp till Hede, och det var därför att invånarne flytta därifrån på grund af bristande kommunikationer, men vi hörde icke, att det var på grund af att det där var stora skatter. Jag tror nog icke, att det hufvudsakligen är den bofasta jordbrukande befolkningen, som dessa siffror röra, utan det är arbetare och handtverkarne. Jag har frågat flera af våra präster, som hafva mycket att göra med ut- och inflyttningar, och de anse, att det är mera arbetstillfällen och i kommunikationshänseende välbelägna orter, som reglera flyttningen af handtverkarne än beskattningen, äfven om beskattningen möjligtvis inverkar något.

Herrarne se, att reservanterna hafva, förutom de villkor, Kungl. Maj:t uppställt för dessa understöds erhållande, lagt till en del villkor, och det tror jag är mycket välbetänkt; men jag vill också säga, det jag tror, att det kan blifva ganska svårt att reda ut dessa tillagda villkor. Om man skall taga bort annuiteter och räntor på lån, finnes det säkerligen många kommuner, som få ganska svårt att reda ut, om de tagit upp ett större lån för olika ändamål, att då precis säga, huru detta lån skall fördelas.

Vidare uttala reservanterna den förhoppningen (sid. 9): »Med anmärkande att det för närvarande synes råda en viss olikformighet med afseende å kommunernas räkenskapsföring, får utskottet uttala, att utskottet förutsätter, det Kungl. Maj:t icke skall underlåta att tillse, det större likformighet härutinnan varder införd, så att ur denna synpunkt pröfningen af statsunderstöd varder så enhetlig som möjligt.» Det är mycket vackert sagdt, men icke tror jag, att denna likformighet kan komma att gälla de redan gångna år, som ligga till grund för detta understöds utbetalande, äfven om man kan hoppas att för framtiden få en sådan större likformighet genomförd. Det är därför jag tror, att när man finner att man icke kan på den grund, som nu är, skaffa sig ett bestämdt omdöme huru denna fördelning rättvisligen skall ske, man gör klokt i att icke bevilja detta anslag, utan hafva vi redt oss utan understöd hitintills, tror jag

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

nog att vi kunna vänta de tre år, som tyckas behövas för att få ett verkligt utjämning af dessa skattebördor.

På dessa skäl anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Kobb: Om man läser utskottets utlåtande i denna sak, finner man, att utskottet framför allt har fäst sig vid den olikformighet i taxeringen, särskildt jordbrukstaxeringen, som förefinnes inom de olika kommunerna. Det går så långt, att utskottet tyckes vilja förklara all ojämnhet i den kommunala beskattningen hufvudsakligen från denna orsak. Då hade man ju också bort kunna vänta, att utskottet presterat något slags utredning om huru taxeringen är för närvarande i de olika taxeringsdistrikten i landet. Någon sådan finnes emellertid icke. Det borde icke hafva varit svårt, emedan en sådan utredning är verkställd, och dess uppgifter äro insamlade af den kommunala beskattningskommittén, och här har jag ett aftryck af dessa uppgifter. Utskottet vill således lägga hufvudvikten på denna ojämnhet i beskattningen, och uttalar detta så skarpt, att utskottet i slutet af det stycke, som redan förut påpekats, säger: »allenast på detta sätt synes man kunna förklara, att enligt utredningen, exempelvis i Älfsborgs län, antalet landskommuner, där under ett eller flera af åren 1907—1909 kommunalskatten utgick med minst 100 öre för kommunalfyrk, utgjorde 119, medan motsvarande siffra för t. ex. Norrbottens och Västerbottens län allenast uppgick till respektive 10 och 12.» Ja, det hade varit bra mycket enklare, om utskottet hade undersökt, huru många kommuner finnas i respektive Älfsborgs, Västerbottens och Norrbottens län. Det finnes nämligen 220 kommuner i Älfsborgs län, och det finnes 24 och 21 i Västerbottens och Norrbottens län. De siffror, som utskottet här anför, äro således synnerligen jämförbara, och det finnes icke alls någonting märkvärdigt i det.

Jag sade, att utskottet har velat förklara denna olikhet i beskattningen med befintlig ojämnhet i taxeringen. Då borde man kunna sluta däraf, att på sådana ställen, där taxeringen är mycket låg, borde kommunalbeskattningen vara mycket hög och tvärtom. Men om man ser på den utredning, som jag nyss nämnde, finner man alls icke detta bekräftadt, åtminstone icke såsom regel. Om vi kasta en blick i doktor Söderbergs utredning, så finna vi där, att han har ordnat de olika länen i en rad. Han visar, att Göteborgs och Bohus län i genomsnitt har den högsta kommunalbeskattningen. Då skulle man kunna tänka sig att, när beskattningen så länge varit hög inom Göteborgs och Bohus län, taxeringen skulle vara låg, men det är tvärtom. Taxeringsvärdet i genomsnitt per hektar är 709 kronor, och det är mera än i något annat län med undantag af Malmöhus län, där kommunalskatten är den minsta förekommande. Om vi taga två sådana län, som ligga nära hvarandra och som borde hafva likartade förhållanden, nämligen Älfsborgs län och Skaraborgs

län, så finner man, att taxeringsvärdet per hektar är 389 kronor i Älfsborgs län och 390 kronor i Skaraborgs län, således ett taxeringsvärde, som i det närmaste är detsamma. Men under det att Älfsborgs län kommer såsom nr 2 bland de starkt tryckta länen, kommer Skaraborgs län endast såsom nr 17. Man kan således icke finna något bestämdt samband mellan taxeringssiffrorna och den kommunala beskattningen. Om man skulle gå till de taxeringssiffror för de olika taxeringsdistrikten i riket, som redan förut också påpekats, skulle man finna, att inom ett och samma taxeringsdistrikt är det ytterst olika kommunal beskattning. Jag skall taga ett exempel, ett distrikt, som i kommunalt hänseende är mycket svårt betungadt, nämligen Marks härad i Älfsborgs län. Där finner man ett taxeringsdistrikt, bestående af fyra kommuner, där taxeringsvärdet är 600 kronor per hektar, men kommunalskatten per inkomstfyrk varierar mellan i en kommun 48 öre per fyrk och i en annan kommun 149 öre per fyrk — således mer än tre gånger så mycket som i den förra kommunen — och detta inom samma taxeringsdistrikt. Ja, men, kan man säga, det kan ju vara särskilda omständigheter, som göra, att den senare kommunen har det svårt. Förklaringen synes mig tvärtom vara den, att denna kommun är en mycket fattig kommun. Fyrktalet per invånare är mycket lågt i densamma, nämligen allenast 2,1, under det att i den andra kommunen, där kommunalskatten var endast 48 öre per fyrk, fyrktalet uppgår till 23 per invånare. Just i denna omständighet synes, såsom också doktor Söderberg ganska tydligt angifver, ligga förklaringen till ojämnheten i kommunalskatterna: det är framför allt bland de kommuner, som äro fattiga, där det är mycket lågt fyrktal per invånare, som man har att söka de hårdt skattetyngda. Om man sålunda ser på sid. 47 i doktor Söderbergs utredning, finner man, att alla de kommuner, där fyrktalet per invånare högst är 2 — det finns nio sådana kommuner — äro mycket hårdt skattetyngda och ingå bland dem, som Kungl. Maj:t tänkt sig skulle komma i åtnjutande af skattelindring. Af dem, hvilkas fyrktal per invånare ligger mellan 2 och 3, är det 88 procent, som äro i sådan belägenhet; af kommuner med fyrktal per invånare mellan 3 och 4 är det 75 %, och af kommuner med mellan 4 och 5 fyrkar per invånare är det 54 procent.

Man kan således säga, att det är just i dessa fattiga små kommuner, där det icke finnes några synnerligt gifvande skatteobjekt, som kommunalskatten blir så särdeles hög. Det är för öfrigt, synes mig, ganska naturligt, att förklaringen till kommunalskatternas olika storlek skall ligga i kommunernas fattigdom. Om man ser efter, hvad det är för utgifter som dessa fattiga kommuner hafva att bära och räknar tillsammans de s. k. statsliga ändamålen, kyrka, skola och fattigvård, finner man, att kommunernas utgifter för dessa tre ändamål i genomsnitt äro 88 % af samtliga kommunernas utgifter på

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Om provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.
(Forts.)

landsbygden, och går man till särskilda län, skall man finna ändå svårare förhållanden. Så t. ex. är det af Älfsborgs läns 220 kommuner icke mindre än 210, där detta procenttal öfverstiger 90, och det finns en hel mängd af dessa kommuner, där detta procenttal går så högt upp som till 97. Just för den kommun, om hvilken jag nyss nämnde, i Marks härad, var denna siffra något öfver 97 %. Om man nu ser på dessa utgifter, är det ju alldeles tydligt, att utgifterna för folkskoleundervisningen böra stå i mycket nära förhållande till invånarantalet. Utgifterna för fattigvården böra ju också stå i förhållande till invånarantalet, men framför allt i förhållande till rikedomerna i kommunerna, och således böra dessa utgifter vara mycket stora i de fattiga kommunerna. Därför synes det mig vara ganska riktigt att just på denna punkt söka anledningen till det ytterst ojämnna skattetrycket i vårt land, och icke, som utskottet gjort, framför allt i olikheten i taxeringen. Det är ju alldeles klart, att, om vi hafva kommuner, där fyrktalet per invånare går ned så lågt som till mellan 2 och 3 och, såsom doktor Söderberg säger, kommunerna äro synnerligen välbärgade, om fyrktalet går upp till 15, det skulle vara omöjligt att genom höjning af taxeringsvärdena komma upp från det förra till det senare fyrktalet.

Jag skall icke gå in vidare på själfva den kungl. propositionen. Det synes mig, att den har blifvit så väl motiverad af den förste talaren här i afton i detta ämne, att jag icke kan annat än ansluta mig till hvad han sagt. Men jag skall be att få säga några ord med anledning af hvad den siste talaren sade om, att detta icke brådskar, utan att man gärna kan vänta. Jag undrar, om man verkligen får resonera så. Själfva problemet om den kommunala beskattningen är nog i sig själf så svårt, att man icke kan hoppas att få en tillfredsställande lösning inom den allra närmaste framtiden. Då vore det väl ej för mycket, om staten kunde ingripa redan nu för att se till, att icke trycket blir för hårdt just i sådana kommuner, där det är så synnerligen tryckande. Jag tror, att, om man skulle tänka sig en inkomsttagares ställning i en sådan kommun, där skattetrycket uppgår till t. ex. öfver 20 kronor per bevillningskrona, man lätt inser, att en person, som har en inkomst af 2,000 kronor med afseende å hvilken afdrag således ej ifrågakommer, där skulle skatta med minst 20 % och i vissa kommuner med till och med öfver 20 % af sin inkomst, således vida mer än en millionär kan få skatta för sin inkomst i Stockholm. Jag tycker, att detta är någonting, som man bör taga i betraktande, särskildt därför att det finnes en massa inkomsttagare, som äro tvungna att vara bosatta i dessa kommuner — jag tänker nu på de tjänstemän, som af sina tjänster äro bundna där.

Då jag således tror, att det kan vara ett fullt behjärtansvärdt mål, som här är satt före i den kungl. propositionen, skall jag be att få ansluta mig till reservanternas yrkande.

Herr Östberg, Johan: Det låter ju mycket vackert, om man säger, att den rika svenska staten skall understödja fattiga kommuner. Ställer man problemet så enkelt, kan det ju ej gifvas mer än ett svar. Men nu förhåller det sig i själfva verket så, att staten i detta fall är de, som äro skattskyldiga till svenska staten, och kommunerna i detta fall äro de, som äro skattskyldiga till dem. Således problemet är det: skola de, som äro skattskyldiga till svenska staten, i speciella fall understödja dem, som äro skattskyldiga till de speciella kommunerna, och är det problem, som sålunda är uppställdt, här löst på det riktiga sättet?

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Hvad vill det säga, att man öfverflyttar bördorna från kommunerna till staten? Jo, det betyder i stort sedt, att man lägger på de indirekta skatterna hvad som i kommunerna utgår såsom direkt skatt. Statens inkomster äro ju, utom den direkta skatten på inkomst och förmögenhet, de indirekta skatterna, hvilka senare spela den mest betydande rollen. Dessa indirekta skatter utgå ju till öfvervägande del från städerna och industrisamhällena. Således nu föreliggande förslag innebär, att till städernas befolkning och industrisamhällenas befolkning öfverflyttas en del af den skattebörda, som eljest efter kommunalförfattningarna påhvilat landsbygdens skattskyldiga befolkning. Är detta skattepolitisk rättvisa? Ja, svarar man, därför att befolkningen i landskommunerna är så skattetyngd. Men den skattepolitiska rättvisan får naturligtvis icke allenast afgöras efter skattetungan. Man hör ju ofta, när det är fråga om existensvillkor, att skatterna visserligen spela sin roll, men att folket ju också måste bo och lefva. Således är skatternas storlek icke i och för sig ensamt afgörande, utan bostads- och lefnadsförhållandena förtjäna lika stort afseende. Då man vill öfverflytta skatter från en grupp i samhället till andra, fordrar en fullständig rättvisa således, att man utreder icke blott dessa gruppers ställning i skatteafseende, utan också deras ställning i afseende å öfriga nödvändiga utgifter.

En sådan utredning är naturligtvis synnerligen svår. Men det måste ju beaktas i detta föreliggande fall, att redan den kungl. propositionen undantog städerna från dem, som skulle kunna komma i åtnjutande af någon skattelindring och koncentrerade sig på landsbygdens befolkning, på hvilken man ansåg, att skattetrycket var störst och borde lättas. Här föreligger således ett principiellt uttalande, att trycket på landsbygdens befolkning skulle vara större än det, som ligger på städernas och jämförliga industricentras befolkning. Detta är naturligtvis mycket svårt att afgöra och icke bevisadt ensamt genom hvad skattestatistiken påvisar. Man lefver nämligen på landsbygden på många håll under naturahushållningens tecken och icke under penninghushållningens; men där man har att tillgå naturaförmåner, hvilka ju äro svåra att uppskatta i penningar, och där man lefver under landsbygdens enkla förhållanden kan man i själfva verket, äfven om man har mindre penningeinkomst, befinna sig i bättre ekonomiska förhållanden än den, som i ett industrisamhälle

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.*
(Forts.)

eller en stad råkar hafva litet större penningeinkomst. Det är ju en sak, som är allmänt känd och här endast behöfver påpekas för att genast af alla kunna vitsordas.

Således tror jag icke, att det finnes tillräckliga skäl förebragta för att nu företaga den skatteförskjutning eller den öfverflyttning af skatter, som i detta fall är föreslagen. Och det måste förvåna, att den förste talaren, som dock har sitt hemvist i en industristad och som allt emellanåt för industribefolkningens talan, i detta fall varit så ifrig att förfäktat förslag, som måste strida mot denna industribefolknings intressen.

Men vidare förhåller det sig så, att man här slår in på en helt ny princip. I stället för att staten förut understött vissa ändamål med subventioner, som ansetts erforderliga just med hänsyn till de speciella ändamålen, skulle man här slå in på att understödja kommunerna i deras samlade verksamhet — åtminstone deras verksamhet, samlad i vissa grupper, som man karakteriserar såsom statsändamål. Men på samma gång pågår ju en sträfvän, att staten också skall fullfölja sin från början inslagna väg, nämligen att understödja kommuner i vissa speciella hänseenden. Vi hafva ju redan haft kännning af det, när det rörde väghållningsbesväret. Med afseende därå vill man, att staten skall understödja kommunerna i ett visst speciellt afseende. Här vill man, att staten skall understödja kommunerna i en samlad mångfald af ändamål. Dessutom har man ju i dag på förmiddagen hört, att staten skall särskildt åt betungade kommuner bygga järnvägar af skattemedel. Detta blir ju ändå väl mycket på en gång af statsunderstöd och det blir att öfverflytta och förskjuta beskattningen i väsentliga, ganska betydelsefulla afseenden.

Jag tror, att den utredning, som förefinnes, icke är tillräckligt bevisande för att berättiga den skatteöfverflyttning och skatteförskjutning, som det föreliggande förslaget innebär. Jag tror också, att de anmärkningar, som blifvit gjorda mot taxeringsförfarandet och taxeringsapparaten i detta afseende, att de icke kunna vara så fullkomliga och så tillfredsställande, att man på dem kan bygga några slutsatser, äro berättigade, äfven om så stor ojämnhet mellan taxeringsvärdena å jordbruksfastighet sinsemellan icke skulle förekomma, som man kanske på vissa håll velat göra gällande. Jag vill dock erinra, att en stor ojämnhet förefinnes mellan taxeringsvärdena å jordbruksfastighet å ena sidan och taxeringsvärdena å annan fastighet å andra sidan. Detta är naturligt, därför att vid taxering af annan fastighet man utgår från lätt kontrollerbara förhållanden, från uppgifter om hyror och annat, som är uppenbart. Annan fastighet än jordbruksfastighet blir därför uppskattad till det värde den verkligen har i förhållande till sin afkastning. Inkomsten blir ju också, där taxeringsapparaten fungerar ordentligt, numera tillbörligt uppskattad. Men taxeringsspörsmålet om jordbruksfastigheterna och dessas afkastningsförhållanden är ett svårt problem att

lösa, och därför är det naturligt, att just taxeringen af jordbruksfastighet och uppskattningen af den afkastning jordbruket lämnar ställa sig svårare, så att den omständighet, att i jordbrukssocknarna fyrktalet är lågt, i och för sig icke bevisar någonting.

*Om provisorisk
lindring åt
symmerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Man har sagt, att nöden skulle vara så trängande, och att i hvarje fall den åtgärd, som Kungl. Maj:t och reservanterna föreslagit, vore allenast af provisorisk natur. Nu bruka ju provisoriska skattelagar icke anses såsom i och för sig eftersträfvansvärda, utan vara föremål för åtskilliga anmärkningar; men det provisorium, som består däri, att man lämnar särskilda understöd å håll, där man förut ej räknat med det, är naturligtvis ytterst betänkligt, därför att, om kommunerna en gång börja räkna med dessa tillskott såsom ständiga, de ej kunna vara sinnade att för framtiden inrätta sin hushållning på annat sätt, utan naturligtvis gå ut ifrån, att de fortfarande hafva att påräkna minst lika stort understöd.

Den nya anordning, som det här gäller, måste därför vara af beskaffenhet, att den jämväl för framtiden tillförsäkrar minst motsvarande inkomst och naturligtvis helst något mera; men huru en sådan ny anordning i hvarje fall kan komma att utfalla, därom vet man i detta ögonblick intet, och därför är ett provisorium på detta område något, som i och för sig måste väcka den största betänklighet.

Här har slutligen sagts, att, om man ser på tabellen angående folkmängden i de skattetyngda kommunerna, man finner, att folkminskning där äger rum i ganska hög grad. Ja, om detta anslag kunde bidra till folkökningen i landet, vore ju mindre att säga därom, och då vore det ur den synpunkten motiveradt; men det finns väl ingen, som tror, att det förslag, som här är i fråga, i detta hänseende har någon som helst betydelse. Och då det i öfrigt särskildt med hänsyn till den utredning, som pågår, och med afseende å den omständigheten, att vi alldeles nyss genom en särskild lagstiftning sökt bereda lättnad för de kommuner, som då utmålades såsom de mest skattetyngda, de fattiga skogssocknarna, genom en särskild beskattning, som är lagd på industrien och som i sin mån är ägnad att minska industrisamhällenas inkomstkällor, tror jag icke, att kammaren kan vilja vara med om att nu företaga den ytterligare förskjutning, som skulle äga rum till industriens och industrisamhällenas nackdel genom ett bifall till detta förslag.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall endast be att gentemot friherre Beck-Friis få säga, att han angående taxeringsförhållandena uttalade blott en förmodan utan att i någon mån stödja denna förmodan med några som helst bevis. Reservanterna hafva dock sökt att i mån, som det är möjligt, anskaffa bevisning för sin uppfattning.

Precis på samma sätt förhåller det sig, när friherre Beck-Friis

Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)

säger, att han hört, att man skall hafva det bra i de socknar, som skulle ifrågakomma till erhållande af understöd. Härom hafva reservanterna också försökt skaffa sig bevis i faktiska omständigheter. Om det verkligen skulle vara så bra i dessa socknar, borde man väl vara angelägen att bo kvar där. Nej, friherre Beck-Friis ställer äfven här mot reservanterna blott lösa förmodanden och uppgifter. Han säger också, att det är blott löst folk, som flyttar. Hvad menar man då med löst folk? Handlande och handtverkare och dylika stanna ogärna i kommuner, där skatterna äro höga, utan flytta gifvetvis till närliggande kommuner, där skatterna äro lägre. Men hvad innebära dylika flyttningar? En ständig förskjutning till det sämre för kommuner, som förut stå i svår ekonomisk ställning.

Så sade friherre Beck-Friis, att vi reservanter sagt, att det skulle komma att dröja så afsevärdt länge, innan den kommunala skatteomläggningen skulle komma till stånd, att det var därför vi påyrkade anslagets beviljande nu. Vi hafva ej nämnt ordet: »*länge*», vi hafva endast sagt, att det dröjer en så afsevärd tid, att det är skäl att, på sätt här är föreslaget, anordna ett visst provisorium. Och det var mycket egendomligt, när jag häromdagen resonerade med två motståndare till denna sak. Den ene förde precis samma argumentering som friherre Beck-Friis, att, då det ej skulle dröja så länge, innan hela kommunalskattefrågan vore ordnad, blott tre eller fyra år, man gärna kunde dröja äfven med beredande af möjlighet till dylikt understöds erhållande. Den andre sade däremot: ja, dröjer det så länge, ja, då är jag gifvet emot det förevarande förslaget; hade det dröjt blott två eller tre år, skulle jag varit för det, men då det dröjer tre eller fyra år med kommunalskattefrågans lösning och ett tre- eller fyraårigt provisorium måste anses alltför långvarigt, anser jag mig däri hafva ett skäl att resa motstånd mot förslaget.

Beträffande hvad herr Östberg sade vill jag fråga honom, huru han vill vara med om att ordna den nya skattereformen, utan att de verkningar i afseende å förpliktelse att deltaga i dessa kommunalskattebördor skola uppkomma, som han här betecknade såsom orimliga, olämpliga och orättvisa. Jag kan icke finna någon möjlighet att tänka mig denna kommunala skattereform genomförd på annat sätt, än att ökad förpliktelse att deltaga i dessa skattebördor kommer att åläggas de kategorier, hvilkas talan herr Östberg här förde. Och när han ville säga, att jag såsom boende i ett industrisamhälle dock annars brukar föra sådana samhällens talan, vill jag svara, att det vill jag göra, när deras intressen äro berättigade, men att, när mera berättigade intressen från andra håll resa sig mot deras, jag vill erkänna ett sådant förhållande. Detta är däremot hvad herr Östberg ej vill göra.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr Asplund: Om utskottet använt den enda riktiga jämförelsegrunden för fördelningen af statsunderstödet mellan de olika

länen, nämligen folkmängden, skulle det kommit till ett helt annat resultat, än hvad den här tabellen synes utvisa. Jag har räknat efter, och det visar sig, att understödet skulle utgå inom Älfsborgs län med 75 öre och inom Norrbottens län med 83 öre per invånare inom de understödsberättigade kommunerna. Det är således oriktigt att säga, att det fattiga Norrbotten blifvit tillbakasatt i jämförelse med Älfsborgs län. Det är endast Göteborgs och Bohus län, som skulle erhålla högre statsunderstöd per invånare än Norrbottens län, nämligen 1 krona 32 öre. Jag har icke så noga reda på förhållandena i detta län, men enligt hvad det har upplysts mig, hafva kommunerna där mycket stora järnvägslån, och om reservanternas förslag antages, kommer den skatt, som uttagits för amortering af dessa lån, att frånräknas, och då kommer statsunderstödet till detta län att minskas rätt betydligt. För öfrigt torde nog Göteborgs och Bohus län vara en af de fattigaste trakter i vårt land.

Jag skall därför be att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr statsrådet friherre Adelswärd: Hvarken utskottet eller reservanterna hafva tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har yrkat rent afslag på detsamma, men, som här redan blifvit af en talare påvisadt, efter ett så ampelt erkännande, synes det mig, beträffande principerna i Kungl. Maj:ts förslag, att jag åtminstone icke kan annat än finna mig rätt förvånad, att utskottet efter detta erkännande kunnat komma till det slut, hvartill det kommit. Reservanterna hafva också afvikit från Kungl. Maj:ts förslag dels med hänsyn till det belopp, som Kungl. Maj:t beräknat behöfligt, dels med hänsyn till begränsningarna i bidragets utbetalande, hvilka begränsningar reservanterna velat ytterligare stärka. Jag får säga, att jag för min del icke kan finna något att erinra mot den förändring, som reservanterna sålunda gjort i Kungl. Maj:ts förslag. Jag erkänner det vara fullt berättigadt hvad beträffar det minskade beloppet, som ju stöder sig på den utredning beträffande skogsaccisen, som under utskottsarbetet blifvit gjord, och beträffande de strängare begränsningarna hafva reservanterna icke gjort annat än fortgått på den väg, som Kungl. Maj:t tänkt sig, fastän reservanterna velat draga ut principen något längre.

Jag nödgas nu begagna tillfället att beklaga ett uttalande, som jag gjorde, då den med denna jämförliga frågan rörande vägskattens utjämning var uppe i denna kammare. Jag uttalade nämligen då den förhoppning, att möjligen detta provisorium icke skulle behöfva vara längre än till 1914 års riksdag. Jag måste erkänna, att detta uttalande var förhastadt. Jag tror och hoppas fortfarande, att de sakkunniges utredning skall kunna vara åtminstone i hufvudsak afslutad till dess; men sedan blifva ju remisser nödvändiga för inhämtande af en mängd myndigheters yttranden, och efter hvad jag kunnat sedan dess erfara, måste man beräkna, att endast dessa yttranden och den granskning, som de måste undergå, säkerligen komma

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

att draga en tid af minst ett år. Således får jag beklaga, att jag vid det nyssnämnda tillfället uttalade en sådan mindre välgrundad förhoppning, så mycket mer som jag nu erfarit, att detta mitt yttrande upptagits och äfven användts som skäl för afslag på Kungl. Maj:ts framställning.

Emellertid förefaller det mig, som om det icke spelar så synnerligt stor roll, när det gäller att bedöma frågan, om man öfver hufvud taget bör använda sig af ett provisorium eller ej, huruvida det dröjer ett par år mer eller mindre. Jag tänker, att tiden i alla fall är tillräckligt lång för att fullt berättiga ett provisorium, och från deras sida sedt, som nu äro hårdt skattetyngda och behöfva den hjälp vi på detta sätt vilja gifva dem, är tiden sannerligen tillräckligt lång, för att de skola behöfva det understöd, som nu genom provisoriet skulle erbjudas dem.

Jag skall be att ytterligare få på det kraftigaste betona, att det är ett provisorium det här gäller. Detta är redan kraftigt framhållet i statsverkspropositionen och jag ber att ytterligare få stryka under detta och att herrarne vid bedömande af denna fråga ville hålla fast vid att det är ett provisorium och intet annat, som det här är fråga om. Det är ju, synes mig, alldeles klart, att det icke kan vara någonting annat än ett provisorium, därför att för hvar och en, som är något inne i dessa frågor, torde det stå klart, att den definitiva kommunalskattereformen icke kan lösas i hufvudsak på ett så enkelt sätt som det, som man nu provisoriskt tänkt att använda för en mera tillfällig utjämning. Enligt min mening ligger också häri ett skäl till, att man kan vara fullkomligt öfvertygad om att man genom att bifalla provisoriet icke på något sätt föregriper den slutliga stora reform, som man afser. Jag är för min del alldeles öfvertygad om, att icke detta kan komma att föregripa berörda reformarbete, och i hvad på mig beror kan jag åtminstone försäkra, att det icke skall blifva händelsen.

Af de många skäl, som här anförts mot Kungl. Maj:ts förslag, torde väl det hufvudsakligaste och för de flesta mest afgörande hafva varit det af så många åberopade skälet, att jordbruksfastighetstaxeringen på landsbygden är så ojämn och otillförlitlig. Det kan icke bestridas, att stora olikheter föreligga i afseende på denna taxering, och en af utredningens för den tillkommande stora reformen hufvudsakligaste uppgifter är ju just att söka åstadkomma ett sätt för att få fastighetstaxeringarna jämnare och mera i öfverensstämmelse med hvarandra inom de olika distrikten. Men enligt min uppfattning är dock icke denna ojämnhet i fastighetstaxeringen så väsentlig, att man däraf kan draga de slutsatser, som motståndarne till förslaget vilja göra. Jag är nämligen alldeles förvissad om att äfven om fastighetstaxeringarna vore riktigare och jämnare, d. v. s. högre i de kommuner, där skattetrycket är tyngre, skulle äfven med en riktigare och högre taxering för jordbruksfastigheter säkerligen ändå i så godt som alla dessa nu skattetyngda kommuner skattetrycket visa sig

vara synnerligen högt och i öfverensstämmelse med hvad statistiken nu visar att förhållandet är. Jag tror därför, att det är fullt berättigadt att draga de slutsatser, som jag gjort af den utdebiterade skatten såsom norm för de verkligen högst skattetryckta. Jag kan icke bevisa detta, men jag påstår, att de, som ha en motsatt åsikt och vilja göra den gällande för att motarbeta förslaget, kunna lika litet göra det och, jag vågar påstå, ännu mindre styrka, att deras åsikter äro riktiga, att skattetrycket icke skulle vara normerande för lämnande af bidrag till de verkligen skattetyngda kommunerna. Och jag har skäl för detta påstående i de undersökningar som blifvit gjorda — jag medger gärna ganska ofullständiga, men som dock tyda på att min uppfattning härvidlag är den riktiga och att således denna ojämnhet icke så väsentligt inverkar på den nu föreliggande frågan, att det skulle vara någon anledning till att nu afslå förslaget.

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Jag vill i sammanhang härmed påpeka, att meningen är ju, att Kungl. Maj:t skall pröfva hvarje särskildt fall. Hvar och en af de kommuner, som på grund af de skeende bestämmelserna kan vara berättigad att erhålla lindring i skattebördan, skall ju gå in och söka detta bidrag hos Kungl. Maj:t, som blir i tillfälle att bedöma hvarje särskildt fall, och felaktigheter i det afseende man här påpekat kan man ju då vid ansökningshandlingarnas pröfning i viss grad borteliminera.

Jag skall icke trötta kammaren med att draga fram och bemöta de olika skäl, som här blifvit anförda mot det kungl. förslaget, de hafva redan noggrant och fullständigt bemötts af särskildt den förste talaren. Men jag skall be att få framhålla en synpunkt, som kanske icke är af så stor betydelse, men som jag tror att åtminstone min företrädare i ämbetet, hvilken är motståndare mot förslaget, skall bättre än någon annan sentera. Det är, att om man får detta provisorium genomfördt och sålunda under de närmaste åren får in en serie af ansökningar med utredningar rörande respektive skattetyngda kommuners skatteförhållanden, hvilken måste åtfölja och delvis blifva en följd af dessa ansökningar, erhåller man därigenom säkerligen en mycket värdefull erfarenhet vid bedömandet af den mycket komplicerade kommunalskattefrågan i dess helhet, och otvifvelaktigt ligger det då i dessa ansökningar, som här skulle komma att strömma in, ett mycket viktigt studiematerial. Jag medgifver, att detta icke kan vara annat än ett sekundärt skäl, det måste jag betona, men det är ett, som jag åtminstone icke kan förbise.

Jag skall icke trötta kammaren med att ytterligare bemöta och debattera de oändligt många skälen och synpunkterna för och emot, men om det — jag skall medgifva, att det låter sig tänkas — skulle hända, att af dessa skattetyngda kommuner, som komma att göra framställning till Kungl. Maj:t och efter ärendets pröfning erhålla bidrag, en del i verkligheten ej skulle vara så förtjänta af bidrag som kanske andra, skulle det då ligga så stor fara uti att möjligen ett

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

litet antal af sådana kommuner skulle med mindre rätt få ett sådant bidrag, om man samtidigt får tillfälle att gifva rättvisa och välbehöfliga bidrag till så många andra, hvilka så väl äro i behof däraf? För min del anser jag det vara bättre, om någon skulle få det oförtjänt, än att andra, som förtjäna bidrag, gå detsamma förlustiga. Och jag anser detta så mycket mer, som — och detta är en sak som jag också här vill påpeka — här icke är fråga om några större belopp såsom statsbidrag betraktade, då dessa bidrag ju i jämförelse med bevilningen ej motsvarar mera än ett tredjedels öre per fyrk. Det är alltså en obetydlighet, men för de högst skattetyngda kommunerna däremot, som böra komma i åtnjutande af detta bidrag, erhålles en väl behöflig minskning i skattetungan om tio à tjuugu öre per fyrk, i vissa fall än mera, och man kan tryggt säga, att detta är af den allra största betydelse för sådana kommuner.

Om man nu icke kan vinna det absolut rätta och det absolut riktiga och rättvisa — hvilket man öfver hufvud taget icke kan, då det gäller skattefrågor och särskildt i afseende å kommunalskatteutjämning — om man icke kan hoppas nå det absolut rätta, det fullkomligt riktiga, men man har att välja emellan att afslå allt och taga detta ofullständiga, ofullkomliga, så kan jag icke hjälpa, att jag har den uppfattningen, att man hellre bör taga det ofullkomliga och komma dem till hjälp, som så synnerligen väl behöfva hjälpas och som icke på annat sätt kunna blifva hulpna. Och jag vågar till sist uttala den förhoppningen, att ett flertal af denna kammare måtte betrakta saken från denna synpunkt och dela min mening därvidlag, då jag också är säker om att de flesta komma att ansluta sig till reservanternas förslag.

Herr Swartz: Den bärande grunden för denna proposition, som utgjort föremål för statsutskottets nu afgifna betänkande, återfinna vi på sid. 348 och 349 under sjunde hufvudtiteln, där statsrådet säger, att huru man än kommer att lösa frågan om utjämning af kommunernas skattebördor, kommer aldrig ett sådant utjämning att kunna genomföras i en sådan omfattning, »att icke bidrag från statens sida till dessa kommuner under alla förhållanden blifva nödvändiga, kanske i högre grad än hittills» varit fallet vid afvägning i skatteutjämningssyfte. Och vidare säger statsrådet, »att under sådana förhållanden synes något principiellt hinder ej möta mot att redan nu medelst statsunderstöd åt de mest betungade kommunerna åstadkomma en provisorisk lindring», hvilken utväg under nuvarande förhållanden är »den enda», som låter tänka sig. I det sista gifver jag departementschefen fullkomligt rätt. Vill man göra något nu genast, så måste man göra det på det sättet som här är ifrågasatt, nämligen att gifva bidragen direkte till primärkommunerna. Men jag är icke för min del alldeles säker på, att det är riktigt hvad som här förut säges, att under inga förhållanden ett utjämning af bördor af detta slag de olika kommunerna emellan kan ske på sådant

sätt, att icke primärkommunerna ofta böra komma i åtnjutande af statsbidrag i utjämningssyfte. Det är ju endast — såsom också framhålls i statsrådsprotokollet — sådana utgifter, om hvilka det är fråga, som kommunerna nu hafva att bära, hvilka äro af mer eller mindre statslig natur, d. v. s. till skola och fattigvård och dylikt. I fråga om huru denna utjämning bör ske antydes också i statsrådsprotokollet såsom någonting antagligt, att det skall äga rum genom öfverflyttande från primärkommunerna till de större kommunerna eller landstingen. På det sättet sker naturligtvis en utjämning mellan kommuner i afseende å hvarje område för sig. Om sedan en olikhet eller ojämnhet ändock kvarstår, så bör den genom statens hjälp utjämnas, hvilket ju helt naturligt bör ske genom att statsbidrag gifves åt de kommuner, på hvilka utgifterna öfverflyttats, d. v. s. åt landstingen eller länsområdena, men icke åt primärkommunerna. Jag kan därför icke förstå, att man här säger, att under inga förhållanden kan ett utjämnande af dessa slags bördor ske på ett sådant sätt, att icke primärkommuner fortfarande blifva i behof af en utjämning. Jag kan mycket väl förstå, att en och annan primärkommun kan befinnas i det läge, att den kan behöfva ett särskildt understöd för sig, men det blir då, om jag så får säga, mera ett fattigunderstöd, men icke ett sådant understöd, hvarom här är fråga, eller till sådana utgifter, som kommunerna nu bära och som hafva statslig karaktär.

Jag kan därför icke för min del vara med på det uttalandet, att inga principiella hinder möta för hela denna proposition. Mig synes ett ganska starkt principiellt hinder ligga just i den omständigheten, att icke någon sådan utjämning ännu i de olika länen försiggått, och det är först sedan en sådan ägt rum som man kan tala om utjämning med stöd af statsbidrag, hvilket då, som sagdt, skulle gå till landstingen. Under sådana förhållanden skulle man ju kunna säga, att hela detta förslag icke är byggt på någon bärande grund, icke ens såsom provisorium.

Men å andra sidan medgifver jag gärna att, om man under alla förhållanden anser sig här böra göra någonting, detta icke kan ske på annat sätt än som här är föreslaget, nämligen att gripa in direkt på primärkommunernas område för att gifva dessa stöd och hjälp. Men då uppstår naturligtvis den frågan: huru skall jag då komma därhän att veta, att understöden verkligen komma på de rätta hållen; ty det måste man väl ändå kunna enas om, att huru provisorisk denna anordning än är, måste den väl i allt fall vara fotad på rättvisa och billighet och en riktig grund. Är icke så förhållandet, då verkar den naturligtvis i många, många fall alldeles motsatsen till hvad man därmed afsett. Den komme att verka på det sättet, att den framkallar ojämnheter, där nu inga sådana existera — den *kan* åtminstone verka på det sättet. I det afseendet har man då att göra klart för sig hur den grund är beskaffad, på hvilken skattebyggnaden är uppförd, denna skattebyggnad, som då skall genom skattebidrag

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

sökas få utjämnad så mycket som möjligt de olika kommunerna emellan. För bedömande af detta är det naturligtvis nödvändigt att tänka på själfva beskattningsgrunden och det är ju bevillningen, och är denna grunden jämn, då är skattebyggnaden också jämn och så pass jämn, att en jämförelse mellan de olika skattebyggnaderna verkligen kan äga rum. Är grunden däremot ojämn, kan en jämförelse emellan de på denna ojämn grund uppförda skattebyggnaderna icke äga rum.

För de skattetyngda landtkommunerna är jordbruksfastighetstaxeringen det afgörande, den för taxeringen viktigaste frågan. Här har man visserligen sökt framhålla, att detta icke betyder så värst mycket, och man har försökt förringa betydelsen af jordbrukstaxeringen och därvid anfört exempel på fall, där icke jordbruksfastighetstaxeringens ojämnhet kan sägas utgöra grund till ojämnhet i skatteförhållandena. Ja, det är ju alldeles fullkomligt riktigt i vissa fall. Jag går ingalunda så långt att jag påstår, att jordbruksfastighetstaxeringens ojämnhet är den enda grunden till ojämnheten i skatteförhållandena mellan kommunerna, utan naturligtvis finnes det kommuner, där man om jordbrukstaxeringen icke kan säga annat, än att den är fullt riktig och där i allt fall skatterna äro så höga, att ett bidrag kan vara påkalladt. Ja, där är det ju alldeles i sin ordning, att under dessa provisoriska förhållanden ett sådant statsbidrag gifves, men på alla de håll, där det icke är fallet, står det dock kvar, att jordbruksfastighetstaxeringen utöfvar ett oerhördt inflytande just på frågan, huruvida en kommun blifver formellt berättigad till understöd eller icke. Och det kan också förekomma en reell olikhet och orättvisa, som icke motsvaras af hvad som är synligt uti dessa förhållanden. Nu erkännes ju tämligen allmänt från alla håll, att en stor ojämnhet i afseende å landsbygdens kommuner förekommer, men man säger, att det är fullkomligt omöjligt att komma tillrätta med några verkliga förhållanden i detta afseende. Det säges, att de, som påstå att den inverkar så ofantligt kraftigt den här ojämnheten i jordbruksfastighetstaxeringen, icke kunna anföra några bevis för den saken, utan att det är blott hugskott, och herr finansministern strök ju alldeles nyss under detta och förklarade, att det ej finnes några hållpunkter i den vägen. Jag håller dock före, att sådana verkligen finnas, som jag sedan skall be att få återkomma till. Jag kan redan nu säga, att jag anser dessa hållpunkter finnas just i den handling, som herr Kobb nyss anförde, men som han, åtminstone efter mitt sätt att se, citerade på ett — ja, synnerligen ofullständigt sätt. Jag skulle därför vilja litet längre fram gå in på att fullständiga det citatet som där gjordes och däraf samt af de utaf honom nämnda jämte några andra kompletterande sifferuppgifter draga de konklusioner, som jag för min del anser, att man kan göra. Men dessförinnan vill jag, oaktadt det ju möjligen kan anses skäligen öfverflödigt, söka med exempel klargöra, huru denna ojämnhet i taxeringen verkligen verkar inom den ena eller den andra

kommunen. Jag vill taga ett exempel, som ingalunda kan på något sätt anses fingeradt, och det böra herrarne snart komma under fund med, då ni fått höra några siffror.

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Jag tänker mig tvenne jordbruksidkande kommuner, där det finnes såsom uteslutande skatteobjekt 6,000 hektar åkerjord af likartad beskaffenhet. I den ena är taxeringen 300 kronor per har, i den andra 600 kronor: sammanlagda taxeringsvärdet alltså 1,800,000 och 3,600,000 kronor; för hvardera kommunen uttaxeras 10,800 eller 10 kronor per bevillningskrona, respektive 5 kronor, men i båda fallen 1:80 per har. Där ha vi således en verklig likhet, men skenbart en högst väsentlig olikhet. Om de förutsättningar skulle finnas för handen här, som enligt den kungl. propositionen — det är ju den jag kunnat hålla mig till, ty reservationen har ju så sent tillhandahållits, att jag ej kunnat grunda några beräkningar på den — skulle berättiga till understöd, skulle ju denna kommun med 10 kronors uttaxering få understöd, som enligt grunderna i propositionen skulle gå ut med 75 öre per bevillningskrona, och uttaxeringen alltså bli 9 kronor 25 öre per bevillningskrona — fortfarande ofantligt mycket högre per bevillningskrona än den andra kommunen, men per hektar 1,67, alltså 13 öre per har lägre än den andras. Därmed är klarligen bevisadt, att anordningen med statsbidrag i detta fall skulle framkalla ojämnheter, där förut inga funnits.

Om jag nu tänker mig, hvilken inverkan i föreliggande fall de olika grunderna för fastighetstaxeringarna i de båda anförda kommunerna skulle hafva på andra skattdragandes bördor inom dessa båda kommuner, så, om jag antager att i hvardera af dessa kommuner finnes inkomst af arbete eller rörelse till 12,000 kronor, skulle i den förra kommunen, den kommun, där uttaxeringen var 10 gånger bevillningen, denna gå ned till 9 gånger bevillningen och i den andra, där den var 5 gånger bevillningen, skulle den gå ned till cirka 4,74 gånger bevillningen. Denna uttaxering drabbar med hela sin tyngd inkomsttagarna, men jordbrukarne i förra fallet finge en belastning af 1,62 per hektar och i andra fallet 1,71 per hektar. Sålunda blifva de sistnämnda lägre belastade i den kommun, där öfriga skattdragande äro väsentligt högre belastade och något högre belastade i den kommun, där de andra skattdragande voro mycket lägre belastade än motsvarande skattdragande i den andra kommunen. Om nu statsbidragen skulle gå ut för den första kommunen, skulle, när de gått ut, inkomsttagarna få betala i den första kommunen 8,75 gånger bevillningen och i den andra 4,74 gånger bevillningen, och jordbrukarna skulle få 1,67 per hektar i första kommunen och 1,71 i den andra. Sålunda, för kommunens jordbrukare medför det en ytterligare lindring, som ej kunde anses vara af behofvet påkallad, men däremot för öfriga skattdragande medför detta en i allra högsta grad otillfredsställande lindring uti deras skattebördor. Å andra sidan är det tydligt, att om förhållandet är tvärtom, om fastigheterna äro för högt taxerade, blifva jordbrukarne de, som få sitta emellan på den saken.

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Det är väl således aldeles klart, att taxeringsvärdet har ett ofantligt stort inflytande på dessa förhållanden, och det torde således vara af vikt att så noga som möjligt undersöka i hvad mån ojämnheter i taxeringen förefinnas. Och i det fallet kan jag meddela, att jag har genom fullständigt kompetenta krafter låtit verkställa en utredning af hithörande förhållanden, och som basis för denna utredning har just legat den publikation — ja, publikation kan jag ju ej kalla den, då den ännu föreligger blott i korrektur —, hvilken herr Kobb åberopade. Det är en sammanställning af utlåtanden från taxeringsnämndernas ordförande, som under min tid som finansminister verkställdes af en person, hvilken då hade och ännu har i uppdrag att verkställa utredning angående nationalförmögenheten, nämligen aktuarien Flodström. Herr Flodström fick tillstånd att genom Konungens befallningshafvande på de olika orterna infordra uppgifter från taxeringsnämndernas ordförande angående de medelvärden per har medelgod åker, som vid 1908 års taxering hade af taxeringsnämnderna på landet beräknats. Jag har nu sökt att kontrollera riktigheten af dessa uppgifna medelvärden på det sättet, att jag låtit jämföra de belopp, som erhållits genom att multiplicera dessa medelvärden i särskilda taxeringsdistrikt med arealen åker i samma distrikt och så jämföra den på det sättet erhållna summan med summan för jordbruksfastighetstaxeringsbeloppet inom detta samma distrikt. Och på det sättet har man kommit till den bestämda uppfattning, att dessa siffror i stort sedt stämma väl öfverens med dem, som legat till grund för taxeringen inom de olika distrikten, då nämligen jordarealen motsvarat åkerarealen. Där skiljaktigheter af någon större betydelse förekommit, har man i de flesta fall funnit förklaringen i den omständigheten, att skog i större omfattning ingått i taxeringen, men icke angifvits till sitt särskilda belopp, utan taxeringen har omfattat både skog och åker, hvadan, då taxeringsvärdet fördelats endast på åkerarealen, medelvärdet per har åker naturligtvis blifvit högre än enligt dessa af taxeringsordförandena lämnade siffror.

Hvad finner man nu af denna beräkning? Jo, att det föreligger i allra högsta grad ojämna förhållanden på detta område. Högsta medelvärdet per hektar åker återfinnes, såsom naturligt är, i Malmöhus län med 959 kronor per har. Däremot torde det i någon mån vara ägnadt att öfverraska, att i Västerbotten och Norrbotten man kommer till så höga värden som 650 och 672 kronor per har, under det att man i Östergötland haft 615 och i Skaraborgs län 390, i Älfsborgs 389, i Gottlands 356 och i Värmlands 337, hvilket är det lägsta medelvärdet. Medelvärdet för hela riket är 544 kronor per hektar. Och hvilka fluktuationer, som inom samma län kunna vara rådande, det visas däraf, att inom Skaraborgs län fluktuerar medelvärdet mellan 150 och 700 kronor per hektar, i Älfsborgs län mellan 200 och 1,000 kronor, och i Gottlands län, där den största jämnheten förefinnes, fluktuerar det mellan 300 och 450 kronor per hektar. Nu ber jag

herrarne betänka, att detta öfverallt gäller *medelgod åker*. Jag har särskildt valt exemplen. Ett par län, där tomtvärderna i närheten af städer spela in, har jag icke tagit med. Det gäller öfverallt medelgod åker och hela län. Nu kan man säga: hvad visar detta? Jo, att medelgod åker icke är värd mer än 389 kronor i Älfsborgs län, men att den är värd 672 kronor i Norrbottens län. Jag tror knappast, att man på fullt allvar kan drifva en sådan sats, utan antingen är väl det ena värdet för lågt eller det andra för högt. I hvarje fall visar det, att en mycket stor ojämnhet är rådande i afseende å jordbruksfastigheters taxering. Och detta tror jag vara till full evidens ådagalagdt. I det förhållandet, att jordbruksfastigheternas taxeringsvärden i Norrland äro höga gentemot jordbruksfastigheternas taxeringsvärden i södra Sverige, har man också utan tvifvel en mycket medverkande anledning till, att i det här fallet de enligt propositionen understödsberättigade kommunerna äro i så hög grad att finna i södra delarna af riket och icke i den norra, både med hänsyn till antalet och icke minst med afseende å beloppet af understödet.

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Nu skulle det vara af stort intresse att taga reda på, huru dessa förhållanden ställa sig med hänsyn till de enligt propositionen understödsberättigade kommunerna, huru det ställer sig med afseende å taxeringsvärdet i dessa län och hvilket inflytande taxeringsvärdet har på just berättigandet till understöd. Det har varit ganska vidlyftiga undersökningar, som kräfts — de ha icke kunnat göras så fullständiga, att de omfatta alla 600 kommunerna, men de ha i alla fall omfattat rätt många, icke mindre än en tredjedel eller 200 — och därför tror jag, att man kan säga, att det resultat, man kommit till, är ganska vägledande. Största antalet understödsberättigade kommuner finnas i Älfsborgs län, nämligen 122. Af dessa äro 100 undersökta. Och af dessa 100 hade 63 ett medelvärde, som understeg medelvärdet för hela länet, 389 kronor. 80 hade ett taxeringsvärde, som understeg medeltaxeringsvärdet för hela landet, 544 kronor, och endast 20 hade ett taxeringsvärde, som öfversteg medeltaxeringsvärdet för hela landet. I Skaraborgs län, där hela antalet är 52, ha 32 undersökts. Allesammans hade lägre taxeringsvärde än medeltaxeringsvärdet för riket. I Värmland, där antalet är 34, ha 25 undersökts; alla hade lägre taxeringsvärde än medeltaxeringsvärdet för hela riket. I Gottlands län ha 21 undersökts af 30. Alla hade lägre taxeringsvärde än medeltaxeringsvärdet för hela riket. I Jämtlands län ha af 27 undersökts 22. Af dessa hade 17 lägre taxeringsvärde än medeltaxeringsvärdet för hela riket, och endast 5 hade högre. Det sista nämnda förhållandet bestyrker i sin mån, att taxeringsvärdena i Norrland i allmänhet äro högre än i södra delen af landet. Såsom allmän regel kan fastslås, att jordbruksfastigheternas taxeringsvärden äro låga i de kommuner, som enligt propositionen skulle vara understödsberättigade. Då är det också af största intresse att söka få ett begrepp om, hvad dessa låga taxeringsvärden kunna ha för inverkan på berättigandet till understöd. Ehuru gifvetvis ej ett och samma

Om provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.
(Forts.)

taxeringsvärde kan vara tillämpligt i hela riket och man således ingalunda kan påstå, att jordbruksfastighetstaxeringsvärdet precis skulle vara det, som motsvarar rikets medeltaxeringsvärde, torde man dock vid en undersökning i nu angifvet syfte vara berättigad att för jämförelsens skull se till, huru det skulle ställa sig, om dessa kommuner hade ett taxeringsvärde per hektar, som vore lika med medeltaxeringsvärdet i riket. Det var då 80 kommuner i Älfsborgs län, som hade lägre taxeringsvärde än medeltaxeringsvärdet för riket. Om i dessa kommuner i stället varit gällande medeltaxeringsvärdet för riket, 544 kronor, hade 58 kommuner af de 80 icke blifvit understödsberättigade. Säsom understödsberättigade hade återstått endast 22. Det är således enligt min uppfattning icke ett litet fåtal kommuner, såsom herr statsrådet nyss yttrade, utan det är ett ganska stort antal, som röner inverkan af det låga taxeringsvärdet, och helt enkelt skulle mistat understödet, om taxeringsvärdet varit lika där som medeltaxeringsvärdet för hela landet. Hvad Gottland beträffar skulle af 21 undersökta kommuner endast 9 vara understödsberättigade. 12 skulle mista understödet. Dessa undersökningar hafva kräfft invecklade beräkningar, till följd hvaraf man icke kunnat föra dem längre. De nu angifna torde emellertid kunna gälla såsom vägledande.

Så skulle jag ytterligare vilja fästa uppmärksamheten på, i hvilken mån jordbruksfastigheterna utgöra skatteobjekt i dessa kommuner, som enligt propositionen skulle vara understödsberättigade, jämförda med hvad förhållandet är i hela landet. I hela landet utgöra jordbruksfyckarna i landskommunerna i medeltal 37,7 % af hela antalet fyrkar i dessa kommuner. Af de nyss undersökta 200 är det endast i 2, som jordbruksfyckarnas antal understeg 37 % af hela antalet. I 198 öfversteg det detta. Och i ett fall uppgick det ända till 99 1/2 % af hela fyrktalet i kommunen. Med afseende å förhållandet inom alla de 600 kommunerna kan jag nämna, att jordbruksfyckarnas antal utgör omkring 50 % af hela fyrktalet, under det att det för hela landet utgör 37,7 %.

Af hvad jag nu sagt vill det synas mig, som om det vore ganska klart ådagalagdt, att jordbruksfastigheternas taxeringsvärden ha en kolossal inverkan på det understöd, som är tilltänkt för kommunernas del. Och likaså torde det vara alldeles klart, att dessa jordbruksfastighetstaxeringsvärden äro ytterst ojämna, utan att jag därför vill säga, att de äro för låga eller för höga. — Jag har naturligtvis min uppfattning om, i hvilken riktning felaktigheten går. — I hvarje fall äro värdena ytterst ojämna.

Under sådana förhållanden är det tydligt, att man icke kan bygga någon verklig utjämning på de förhållanden, som nu existera. Det blir en utjämning, som i många fall kommer att verka ojämnhet, där nu ingen finnes, och att i andra fall, där den skulle verka i riktning af en rättvis utjämning, såsom i de af mig anförda exemplen rörande skattdragande af annan art än jordbruksfastighetsägare med-

föra alldeles otillräcklig effekt. Under sådana förhållanden vill det synes mig, att, då inverkan sträcker sig öfver så stort område, som tydligt synes mig framgå af dessa undersökningar, det vore synnerligen oriktigt och olämpligt att gå fram på denna väg. Det har sagts, att det icke är farligt att göra det; man riskerar ingenting; det är endast ett provisorium. Ja, naturligtvis skulle det vara det. Men hvad man gör med att gå med på detta, det är, att man ovillkorligen — jag vill visst icke säga *lockar* vederbörande att sätta lägre taxeringsvärden, än som rättvisligen böra sättas, därtill äro föreskrifterna för understödets utgående alldeles för starka — men *premierar*, det vill jag alldeles bestämdt påstå, de taxeringsvärden, som nu äro för låga, och därigenom naturligtvis också lägger hinder i vägen för en lämplig utjämning af dessa förhållanden.

Med hänsyn till hvad jag nu yttrat ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet friherre Adelswärd: Den föregående talaren fällde i början af sitt anförande ett yttrande, som föll ungefär så här: »Om man vill göra något, så är det enda sättet det, som Kungl. Maj:t föreslagit.» Jag är synnerligen tacksam för detta erkännande. Då det kom från detta håll, sätter jag naturligtvis det allra största värde därpå.

Det synes mig då, som om man skulle kunna förenkla frågan ganska betydligt, ty det sätt, som nu är föreslaget, är också enligt min uppfattning det enda sätt, hvarpå man kan bispringa de mycket skattetyngda kommunerna. Frågan ställer sig då: vill man göra något för dessa kommuner eller vill man det icke?

Den föregående talaren gick på frågan, huruvida vid den definitiva reformens genomförande bidraget från staten skulle komma att utbetalas till primärkommunerna eller till de större, landstingen och dylika. Jag skall icke om den saken inlåta mig i en diskussion, som jag tror skulle bli till ringa uppbyggelse för kammaren, och jag vill för öfrigt öppet erkänna, att jag ännu icke bildat mig någon bestämd uppfattning därom. Jag lutar dock åt den åsikten, att statsbidraget icke kommer att i någon väsentlig mån utgå till primärkommunerna, men huruvida det verkligen kommer att äga rum eller icke, därom vågar jag nu icke yttra mig.

Beträffande den vidlyftiga och intressanta utredning, som den föregående talaren gjort angående den för höga eller för låga taxeringen af jordbruksfastigheter, vågar jag verkligen icke heller ingå i någon diskussion i detalj rörande den saken. Det var så många siffror och detaljer, att det är mig omöjligt att svara därpå. Jag måste dock säga, att det generella intryck, jag däraf fick, var, att man knappast med den utredningen kunnat få något svar på frågan: är denna jordbruksfastighetstaxering för låg eller ej? Jag tror icke, att man någonsin kan komma till ett säkert resultat, utan att man går ut på platsen och gör taxeringen efter vissa normer. Först efter

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.*
(Forts.)

detta kan man säga, att man kan bevisa, i hvad mån taxeringen är för låg eller ej. Det är ju för enhver en känd sak, att den svenska jorden är i realiteten af ytterst olika värde. Det är sålunda icke något förvånande, att medeltaxeringsvärdet på en jordbruksfastighet i Skåne är högre än på en jordbruksfastighet i Östergötland eller i Älfsborgs län. Det är en naturlig sak. Det måste så vara, ty taxeringen måste följa de reella värdena. Vidare tror jag, att den omständigheten, huruvida vid taxeringen fästs särskildt afseende vid skog och skogsmark, måste spela en högst väsentlig roll vid bedömandet af, huruvida fastigheten är för lågt eller för högt taxerad. I hvarje fall inverkar det betydligt på ojämnheten i fastighetstaxeringarna. Vi veta litet hvar, som känna till taxeringsförhållandena på landsbygden, huru olika man förfar inom olika taxeringsdistrikt. På somliga håll taxerar man icke det egentliga skogsvärdet, på somliga åter har man börjat skatta upp skogen ganska betydligt. Allt detta gör, att jag icke tror, att man med teoretiska kalkyler kan komma till ett riktigt resultat.

Jag började med att anföra ett yttrande af den föregående talaren, däri han sade, att om man vill göra något, så är det enda sättet det, som Kungl. Maj:t förslagit.

Det är ett känt förhållande, att det finnes kommuner, inom hvilka de skattdragande lida af ett alldeles orimligt skattetryck. Statistiken visar, hvilka kolossala utdebiteringar göras på dem. Då frågar jag: när detta förhållande är känt och det finnes ett sätt att — om ock ofullkomligt — komma dem till hjälp, tills man hinner definitivt och rationellt ordna frågan, är det då icke rimligt och riktigt, mina herrar, att, om också det enda medel, som finnes, är ofullkomligt, begagna sig af detsamma?

Herr Jonsson, Olof: Jag skall först och främst försäkra kamraren, att jag icke kommer att upptaga tiden så länge, som åtskilliga talare redan gjort, men jag anser det vara på sin plats, att jag såsom reservant och ordförande på afdelningen till sist här yttrar några ord.

Hvar och en måste erkänna, att denna fråga är af mycket svår beskaffenhet, att det är svårt att säga bestämdt, huruvida det är klokast att bifalla eller afslå hvad som här föreslagits. Men mot talaren på norrköpingsbanken skulle jag vilja göra några erinringar med afseende å hans kalkyler. Här ha medelvärdena jämförts å fastigheter med medelgod åkerjord och annan odlad jord pr hektar. Huru ha dessa medelvärden kommit till? Herrarne veta, att vid ägogradering inom ett skifteslag, en by eller en socken sökes den bästa jord upp, som finnes inom skifteslaget. Och på denna jord sättes sedan grad 1. Sedan sjunker värdet på jorden allteftersom jorden blir sämre än den jämförelsepunkt, som varit att tillgå. Nu veta vi, att i den ena kommunen eller i det ena skifteslaget finnes icke en åkerbit, som är värd åsättandet af grad 1, jämförd med

jorden i en annan kommun, där man kan ha god odlad jord. Däraf följer, att själfva grunden och jämförelsen haltar och aldrig kan bli säker. Det står aldrig i mänsklig makt att få fram ett riktigt resultat på detta sätt. Och erkännas måste, att det ligger i sakens natur, att taxeringen af jordbruksfastighet icke kan vara jämn öfverallt, utan att taxeringsvärdet på det ena stället kan vara relativt hög och på det andra relativt låg. Och huru man än bär sig åt, kommer man aldrig till ett fullt tillfredsställande resultat. Det ligger knappast i mänsklig makt och framför allt är det omöjligt att genomföra sådana fullt riktiga taxeringar i ett helt land, då det är så många taxeringsmyndigheter, som bedöma hvad som skall vara det riktiga värdet, och dessa taxeringar icke af bristande lokalkänedom kunna rättas af en högre granskningsmyndighet.

För mig har mitt beslut att rösta för reservationen grundats dels därpå att förslaget i fråga temligen noga motsvarar hvad Riksdagen själf begärt i sin skrifvelse år 1908, ty jag anser, att Riksdagen bör veta hvad den gör, när den aflåter en skrifvelse till Kungl. Maj:t och att, när ett riktigt svar på den frågan förelägges Riksdagen, man icke skall utan vidare afvisa det, utan då bör man stå för hvad man begärt få fram. Detta är det ena skälet.

Det andra skälet är, att allt tal om, att man skall kunna framlocka objektskatter inom landskommunerna i större omfattning, och att man på det sättet skall kunna minska olägenheten af exempelvis en mindre jämn och god taxering, synes mig vara utförligt. Ty den tanken skall det icke lyckas för någon kommitté eller någon regering, huru många år man än arbetar på den saken, att realisera, enär på landsbygden ej finnas några objekt att kasta sig på utöfver den skogsaccis, vi redan infört. Då ställer sig frågan sålunda: skall det vara bättre att förkasta detta sätt att träda emellan, där lindring behöfves, och ge sig in på utjämning inom landstingsområdena, låta t. ex. skolväsendet vara en gemensam angelägenhet för hela landstingsområdet och på samma sätt med fattigvården? Ja, jag undrar hvad Riksdagen skulle säga, om ett sådant förslag framdeles kommer att föreläggas Riksdagen. Man bör tänka efter, huru det då komme att ställa sig. Skall då t. ex. landstinget vara den myndighet, som skall se till och bestämma, huru skolväsendet skall ordnas inom de olika kommunerna? Likaså med fattigvården. Måste man icke öfverlåta detta åt primärkommunerna och låta landstinget draga olägenheterna af den mindre kloka hushållning, som inom kommunerna ägt rum? Det komme att väcka ett sådant missnöje, sedan det praktiserats en tid, att man med stort nöje skulle kasta sig på ett annat sätt att utjämna bördorna, där de äro absolut tyngre än hvad de skattdragande rimligtvis förmå att bära.

Det förvånade mig, att en talare på stockholmsbänken före mig i dag så skarpt polemiserat mot att staten skulle träda emellan för att lindra skattetyngda kommuner, emedan han ansåg detta vara en

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Om provisorisk lindring åt synnerligen skattetyngda kommuner.
(Forts.)

oegentlighet. Detta förvånade mig, säger jag, när kammaren för några få timmar sedan beviljade ett mycket betydligt bidrag för ett sådant ändamål, nämligen till en järnvägsanläggning, hvars utförande aldrig i och för sig ansetts vara tillräckligt motiveradt, utan grundar sig på en önskan att hjälpa fattiga kommuner att få fram något, som eljest icke skulle varit möjligt. De stå icke väl tillsammans med hvarandra, dessa båda saker. Ty lika väl, som man beslutit hvad jag nyss nämnde, tror jag, att kammaren med godt skäl skulle kunna besluta bifall till den reservation, som framlagts i denna fråga. Det torde nog vara så, att detta reservationsförslag icke vinner bifall i denna kammare, ty så ställer det sig, då man icke kan vädja till känslan och ge flykt åt alla möjliga svårigheter och olägenheter, som behöfva afhjälpas. Då det är fråga om en ren förståndssak, så torde det kanske icke vara möjligt att få fram en stämning.

Jag slutar med att yrka bifall till reservationen.

Herr Swartz: Gentemot hvad den siste talaren yttrade skall jag be att få säga, att, fastän jag bor i stad, jag har mycket väl reda på, att jorden graderas olika, och att taxeringsvärdena bestämmas efter dessa grader. Men jag tror icke, att hans anmärkning precis träffade hvad jag nyss sade, därför att de uppgifter jag lämnade rörde medelvärdet per hektar *medelgod* åker. Jag förmodar, att taxeringsmyndigheterna begripit hvad som därmed menas, och antager, att de haft tämligen klart för sig, att medelgod betyder ungefär samma grad i de olika taxeringsdistrikten. Jag tror nog, att de summor, till hvilka man kommit, äro jämförbara. Jag vet icke på hvad sätt man öfver hufvud skall få någon jämförelse mellan taxeringsvärdena i de olika länen, om icke uppgifterna från taxeringsnämndernas egna ordförande angående värdena per hektar medelgod åker skola få gälla.

Mot herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, som fäste så stor vikt vid hvad jag sade i början af mitt anförande, att om man ville gifva understöd, finnes intet annat sätt än detta, ber jag få säga, att jag vidhåller det uttalandet. Vill man gifva understöd, finnes icke annat sätt än detta. Därmed menar jag: är hufvudfrågan den att gifva ett understöd utan att bry sig om, huruvida understödet verkar åtminstone öfver hufvud taget i det syfte, som man vill nå, då skall man göra detta; det finnes icke något annat sätt att gå till väga. Vill man åter öfver hufvud, att understödet skall verka i det syfte, som är angifvet, nämligen utjämning och rättvisa, måste man invänta pågående utredningars resultat och icke framgå på den nu föreslagna vägen, ty den nu förefintliga grunden är för irrationell.

Herr Östberg, Johan: Jag begärde ordet med anledning af herr Olof Jonssons framställning i slutet af hans anförande, då han

ville göra gällande, att man icke kunde gå den vägen att öfverflytta på de större kommunerna de uppgifter, som tillhöra primärkommunerna. Det är gifvet, att man icke helt kan öfverflytta dessa uppgifter, men man kan tänka sig en samverkan mellan primärkommunerna och de större kommunerna, landstingen. Detta vore i alla fall en öfverflyttning inom den direkta beskattningens område, men Kungl. Maj:ts proposition innebär en öfverflyttning i mycket hög grad från direkt till indirekt beskattning.

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Vidare framhöll herr Olof Jonsson, att det som nu föreslås i själfva verket är samma sak, som vi beslöto på förmiddagen, då vi beviljade anslag till en järnväg i Härjedalen. Men det är väl ändå icke nu fråga om samma sak, det bevisas bäst däraf, att han själf intog en helt annan ståndpunkt då mot nu. Då var han emot anslaget, och nu understödjer han det förslag, som föreligger. Det är ju för öfrigt två skilda ändamål, ty då var det fråga om en direkt utgift för ett särskildt ändamål, som ansågs för såväl staten som respektive kommuner nyttigt, men nu är det fråga om att dela ut understöd på obestämda grunder till hvad man kallar skattetyngda kommuner. Detta anser jag icke vara något annat än att öfverflytta skattebördan från vissa skatteskyldiga till andra, utan att man har klart för sig, att denna öfverflyttning är riktig och rättvis.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindh: Jag ber att få framställa ett par anmärkingar vid de allmänna reflexioner, som utskottet gjort i sitt utlåtande.

Utskottet säger, att det understödsbelopp, som skulle utgå, till allra största delen skulle tillfalla länen inom Göta land, hvilket näppeligen öfverensstämmer med den allmänna uppfattningen angående behofvet inom de olika landsändarna. Jag ber att mot denna allmänna reflexion få säga, att den är icke riktig. Många af de trakter i Götaland, hvilka skulle komma i åtnjutande af understöd äro nämligen i verkligheten att räkna till landets fattigaste. Bohuslän är sålunda erkändt en af de fattigaste trakterna i vårt land, likaså vissa delar af Älfsborgs län, särskildt Dalsland, där en del af de kommuner äro belägna, som skulle få understöd från denna summa. Värmland intager tredje platsen bland de anslagsberättigade länen, och dess finnbygder upp emot norska gränsen äro icke kända för att vara rika.

Mot den tabell, som här är intagen, kan man göra den anmärkingen, att den är minst sagdt vilseledande — det är förut påpekadt — när man af densamma vill göra troligt, att de södra länen äro i förhållandevis större behof af understöd än de norra. I Norrbottens län skulle tio eller nära hälften af länets alla kommuner få vardera 2,981 kronor under det att 116 kommuner i Älfsborgs län, hvilka icke utgöra något högre procenttal, icke få mer än 800 kronor hvar. Således blir det anslag, som tilldelas kommunerna i Norr-

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

bottens län, förhållandevis mycket större än det, som tillkommer kommunerna i Älfsborgs län.

Det har vidare sagts i utskottets allmänna reflexioner, att de belopp, som skulle tilldelas kommunerna från detta anslag, skulle bli synnerligen små och obetydliga, men jag vill påpeka, att bland dessa kommuner särskildt i Älfsborgs län finnas sådana, som hafva ett mindre fyrktal än 1,000, under det att andra komma upp till fyrktal på 2, 3 à 4,000. För dessa kommuner spela 800 kronor en långt större roll än siffran i och för sig ger anledning att tro. För dessa små kommuner med orimligt låga fyrktal, hvilkas budget rör sig med små belopp, spelar detta understödsbelopp naturligtvis en rätt stor roll.

Herr Swartz sade, att om man vill lämna understöd, finnes icke någon annan väg än denna, men herr Swartz underkände ändå grunden för detta understöds fördelning. Jag ber då få fråga: när man använder samma grund som den, efter hvilken kommunerna och staten upptaga sin skatt, kan det då sägas, att man nu använder en icke riktig grund? Det finnes väl icke någon annan grund att använda, om man erkänner hvad jag ännu icke hört någon förneka eller att i vårt land finnas kommuner, som äro synnerligen hårdt betungade och i behof af understöd. Under sådana förhållanden och då man erkänner, att det är samma grund, som skulle användas vid utdelande af understöd och som användes vid upptagande af skatterna, kan det väl icke sägas, att grunden är oriktig.

Det är naturligtvis fullkomligt omöjligt att gifva sig in på hela det skatteproblem, som herr Swartz upprullade, och hvilket skulle innebära ett rättvisare ingripande från statens sida för att understödja de nödställda kommunerna. Det vågar man väl ändå säga, att den statistik, som endast frågar efter jordens taxeringsvärde utan att taga hänsyn till alla andra inverkan omständigheter, kan icke vara normerande vid bedömande af dessa förhållanden. Man kan tänka sig en jordbruksfastighet med jämförelsevis litet jordområde, men för hvilken skog och byggnader spela långt större roll än åkerjorden.

I den bestämda känslan, att det finnes en del kommuner, som längta efter lindring i den tunga skattebördan, och där denna lindring skulle komma till full rätt, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Grefve Mörner: Herr Swartz yttrade, att om man räknar efter hektar medelgod åker visa taxeringsvärdena mycket stora skiljaktigheter. Det är naturligt, att så skall vara. Hvad är medelgod åker? Det finnes icke någon normalåker, med hvilken alla taxeringsmyndigheter i riket kunna jämföra. De jämföra säkerligen med den åker, som *på deras ort* anses medelgod. Hvad är det, som bestämmer åkerns värde? Naturligtvis i främsta rummet åkerns afkastningsförmåga. Men denna växlar ofantligt. Ser man efter i Sveriges offi-

ciella statistik, hvilket jag gjort, finner man, att i Älfsborgs och Skaraborgs län, i synnerhet Älfsborgs, åkern lämnar en afkastning i höstsäd, som långt understiger rikets medeltal och vida Norrbottens och Västerbottens. Det är detsamma i fråga om potatisen. Det förhållandet, att hektaren åker i regel är lägre taxerad i Älfsborgs län, ådagalägger således icke, att taxeringen där är oriktig.

*Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)*

Då det har visats, att i 600 kommuner, som skulle behöfva understöd, jordbruksfyrkarna öfverstiga 50 procent af samtliga fyrkar, medan medeltalet för samtliga landskommuner är 37 procent, finner man däraf, att det är jordbruket, som är betryckt och som vållar, att dessa kommuner måste understödjas. Herr Swartz sade själf, att jordbruksfyrkarna i de mest betryckta kommunerna kunna uppgå ända till 99 procent. Herr Östberg sade, att han var rädd för åtgärder, som kunde verka till industriens och industriarbetarnes nackdel; jag är mera rädd, om icke åtgärder snart vidtagas, som lända till jordbrukets och jordbruksarbetarnes räddning ur sitt betryck, och till bevis om behovet i detta afseende ber jag att få åberopa de siffror, herr Trygger anförde i förmiddags.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Eliasson: För att litet belysa ohållbarheten af den utredning, som presterades af herr Swartz, vill jag nämna, att i min hembygd i norra Skåne, där medelvärdet å jorden är 250 kronor tunnlandet eller c:a 500 kronor per hektar, finnes ett hemman, som är taxerad till 30,000 kronor men har endast 10 hektar åkerjord. Det skulle bli 3,000 kronor per hektar. Då kan man förstå, huru orimligt det är att beräkna endast efter jordbruket. Det höga taxeringsvärdet beror på att här finnas andra värden, t. ex. växande skog. Jag vill därmed endast hafva sagt, att det är oegentligt att prestera en utredning som denna, där man lägger hela taxeringsvärdet på den odlade jorden, som på grund häraf måste sägas blifva mycket ojämnt fördeladt.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Om provisorisk
lindring åt
synnerligen
skattetyngda
kommuner.
(Forts.)

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 49.

Om lån åt
kommuner från
Sveriges stads-
hypotekskassa
m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och bankouts-kottets den 1 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande nr 1, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag angående utlämnande af lån åt kommuner från konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m. samt om anslag till utredningens verkställande.

I en inom Andra kammaren väckt motion nr 72 hade herr A. Rune föreslagit, »att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och på hvad sätt den förändring skulle kunna vidtagas i fråga om konungariket Sveriges stadshypotekskassa, att denna kassa erhöles rätt och genom statens ytterligare ekonomiska stöd äfven förmåga att utlämna lån jämväl åt Sveriges kommuner, hvilken utredning för fullständighetens skull äfven bör afse frågan, huruvida på annat och lämpligare sätt en allmän lånekassa för Sveriges kommuner kan inrättas, och, såvida utredningen därtill gifver anledning, för Riksdagen framlägga förslag i ämnet; samt att Riksdagen för sagda utrednings verkställande må för år 1913 på extra stat under sjunde hufvudtiteln anvisa ett förslagsanslag af fem tusen kronor.»

Utskottet hade i förevarande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen, i anledning af ifrågavarande motion, måtte dels i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i sådant fall på hvilket sätt lättnader med afseende å upptagandet af lån skulle kunna beredas de kommuner,

som önskade att däraf begagna sig, vare sig genom anordnande af en kommunal låneförmedlingsanstalt eller genom vidtagande af sådan förändring i fråga om konungariket Sveriges stadshypotekskassa, att denna kassa med stöd af särskild garanti från statens sida erhöle rätt att utlämna lån jämväl åt Sveriges kommuner, eller ock på annat lämpligt sätt, börande denna utredning omfatta jämväl frågorna om sättet att af en kommun på laglig väg uttaga fordran samt om en viss förmånsrättsordning emellan en kommuns å olika tider upptagna lån;

dels ock, för utredningens verkställande för år 1913, på extra stat under sjunde hufvudtiteln anvisa ett förslagsanslag af femtusen kronor.

Herr Cavalli: Den fråga, som nu föreligger, är en gengångare från de senaste riksdagarna. Frågan om inrättande af en allmän lånekassa för Sveriges kommuner har vid flera föregående tillfällen varit föremål för Riksdagens behandling på grund af väckta motioner, och utskottet har i det nu föredragna betänkandet lämnat en fullständig redogörelse öfver hvad i denna fråga förekommit. Af denna redogörelse framgår, att förslaget hittills mött oöfverkomliga invändningar i utskottet och denna kammare. Men nu har förslaget blifvit tillförsäkradt framgång genom ett enhälligt utskotts tillstyrkande.

Det kan icke nekas, att utskottet har denna gång ställt frågan något, men icke mycket, annorlunda än tillförne. Utskottet har icke tillstyrkt utan tvärtom skjutit åt sidan frågan om inrättande af en särskild statsunderstödd låneanstalt för kommunerna samt i stället föreslagit denna nya institutions inrangerande i den redan befintliga Konungariket Sveriges stadshypotekskassa. Därpå blir följden öfverförande till den utländska lånemarknaden af kommunernas lån, hvilka hittills i allmänhet stannat inom landet, och i verkligheten är således genom den modifikation, som utskottet föreslagit, icke mycket vunnet.

När man går in på denna fråga, så har man först att undersöka anledningen, hvarför frågan om lån åt kommunerna spelar en så stor roll, som den onekligen gör. Anledningen därtill ligger efter mitt förmenande till någon del — märk väl: jag säger icke helt och hållet eller ens till största delen — däri, att vi svenskar i allmänhet ha för liten rädsla för utgifter och i synnerhet sådana utgifter, som täckas med lånemedel, hvilket, hvad kommunerna beträffar, i allmänhet är fallet vid uppförande af byggnader. Det vill synas som om vid deras uppförande arkitektoniska och hygieniska hänsyn finge spela en större roll än den ekonomiska bärkraften hos de kommuner, som uppföra byggnaderna. Röster höjas här och där inom de kommunala representationerna mot den efter dessa talares mening onödiga lyxen och de alltför stora kostnader, hvarmed dessa byggnader understundom uppföras. Det är väl möjligt, att dessa

Om lån åt kommuner från Sveriges stadshypotekskassa m. m.
(Forts.)

Om lån åt
kommuner från
Sveriges Stads-
hypotekskassa
m. m.
(Forts.)

uttalanden icke få generaliseras, och att man således icke i allmänhet kan säga, att kommunerna bygga för dyrt, men nog kan mången gång den skattskyldige, när han passerar förbi de kommunala byggnaderna, hvilka äfven i mindre städer och understundom på landsbygden äro större och mera imponerande än byggnaderna på dessa orter i allmänhet, icke värja sig för den tanken, att vid dessa byggnaders planläggning, uppförande och inredning hänsyn till sparsamhet samt till hans skatteförmåga ej spelat den afgörande rollen.

Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att omtala en liten anekdot. Stockholm hade för något år sedan besök af statschefen i ett stort och rikt land. Denne statschef fördes till, jag kan säga det nästan obligatoriska besöket vid en eller ett par folkskolor i Stockholm. Efter besöket tillfrågades statschefen om hans uppfattning rörande folkskolorna i Stockholm. Därpå svarade statschefen följande ord, som jag efter meddelande af annan person upptecknat: »Folkskolorna här i Stockholm äro mycket vackra, mer än vackra, de äro helt enkelt luxuösa. Vi hafva icke sådana i mitt land och vi skola aldrig få sådana, dels emedan vi finna det olämpligt att utveckla barnens smak för lyx, dels ock emedan det kostar alltför mycket.»

Med hvad jag nu sagt har jag velat såsom min mening uttala, att man måhända skulle med större omtanke och försiktighet kunna förminska de kostnader i kommunerna, hvilka täckas med lån. Gifvet och klart är dock, att åtskilliga utgifter måste bestridas med låne-medel, och vi ha därför att skärskåda frågan från andra sidan: lånetillfällena eller lånemöjligheterna.

Jag har redan förut i början af mitt anförande antydtt, att Sveriges kommuner i allmänhet — jag frånser de allra största, de stora städerna — upptaga sina lån inom landet. Jag fäster uppmärksamheten på denna likaväl för landet i dess helhet som för kommunerna synnerligen viktiga omständighet, och jag vågar påstå, att lånen hafva med undantag för tillfälliga kristider och vissa särskilda fall erhållits till en räntesats, som icke kan betecknas annat än som skälig. Men nu heter det: låt oss söka sträfva för, att kommunerna må kunna få sina lån till en än billigare ränta, äfven om vi därvid vidtaga åtgärder, som direkt eller indirekt föra lånen öfver till den utländska låne marknaden. Den fråga, som då måste undersökas, är denna: kunna kommunerna i utlandet upptaga lån till nämnvärdt lägre ränta än den, till hvilken de hittills kunnat och nu kunna erhålla lånen inom landet? Ja, det är icke så säkert. Låt oss se till huru förhållandet är. Konungariket Sveriges stads-hypotekskassa lämnar i det afseendet ett belysande exempel. Den är utrustad med statsgaranti, som den af motionären föreslagna låneanstalten skulle blifva, och utskottet har ifrågasatt, att den nya inrättningen skulle gå in i stadshypotekskassan. Denna kassa har under sin tillvaro lagt upp två lån, det ena år 1910 och det andra år 1911. Jag skall här, innan jag går in på detaljerna om dessa lån genast säga, att det senare lånet var dyrare än det första. Och

detta är, mina herrar, ett viktigt faktum, som man bör komma ihåg vid alla dessa frågor om fasta lån, det må gälla statens eller kommunernas, att den fasta — märk väl den fasta — räntan är i säker och stadig marsch uppåt. De räntesatser, som af lånetagarne betalas i Konungariket Sveriges stadshypotekskassa för 1910 års lån äro följande: för amorteringslån med $\frac{1}{2}$ % amortering 4,15 %, efter tre år 4 %; för amorteringslån med 1 % amortering 4,15 % och för fasta lån på 20 år $4\frac{1}{4}$ %.

Om lån åt kommuner från Sveriges stadshypotekskassa m. m. (Forts.)

För 1911 års amorteringslån med $\frac{1}{2}$ % amortering utgör räntan 4,25 %, efter 10 år 4,20 %, för amorteringslån med 1 % amortering 4,40 % och för fasta lån på 20 år $4\frac{1}{2}$ %.

Men det är icke nog med detta. Härtill komma förvaltningsbidrag till hypotekskassan, för närvarande efter $\frac{1}{20}$ % per år, å nominella lånebeloppen, samt förvaltningsbidrag till föreningarna, för närvarande i allmänhet $\frac{1}{4}$ %, i stockholmsföreningen endast 0,15 %. Adderar jag tillsammans dessa utgifter, som låntagarne hafva att gälda, visar det sig, att lånen icke erhållas till lägre kostnad än, beträffande 1910 års lån, för amorteringslån med $\frac{1}{2}$ % amortering till 4,35—4,20 %, för amorteringslån med 1 % amortering till 4,40 % samt för fasta lån på 20 år till $4\frac{1}{4}$ %. Beträffande 1911 års lån voro motsvarande siffror respektive för amorteringslån med $\frac{1}{2}$ % amortering 4,50—4,40 %, för amorteringslån med 1 % amortering 4,65 % och för de fasta lånen på 20 år 4,75 %, d. v. s. $4\frac{3}{4}$ %.

Nå, hvad betala kommunerna i allmänhet för de lån, som de nu hafva? Jo, mina herrar, i den penninginstitution, där kommunerna oftast, frånräknadt de stora kommunerna, hafva sina lån, nämligen postsparbanken, betalas i regel $4\frac{1}{2}$ % ränta. Jag medger väl, att vid vissa tillfällen, särskildt kristiden 1907—1908, fått erläggas mera, men det har mången gång erhållits lån till lägre ränta, och för närvarande håller sig postsparbanken vid omkring $4\frac{1}{2}$ %. Det togs nog någon gång 4,6 % men i allmänhet håller man sig, som sagdt, $4\frac{1}{2}$ %. Och den omständighet man anfört emot postsparbanken, eller att den icke alltid haft medel att utlåna, äger numera mindre betydelse än tillförne, sedan den fått om hand förvaltningen af riks-försäkringsanstaltens och ett par andra mindre betydande statsinstitutioners medel.

Ställt i jämförelse med dessa upplysningar, hvad är då vundet, hvilken är då vinsten af den nya institutionens tillkomst? Ja, den är, finansiellt sedt, ringa eller ingen.

Men, säger man, det må så vara. Man kunde ju likväl låta den komma till stånd, den kan ju icke skada, heter det. Men där är den svåra, den farliga punkten, det kan icke utan skäl ifrågasättas, om ej verkliga olägenheter skulle följa af dess instiftande.

Det är icke ovanligt att, då det är fråga om en stat, som uppträder på den utländska lånemarknaden, i den utländska finanspressen få läsa såsom beröm för den staten: det är länge sedan den

Om lån åt kommuner från Sveriges stadshypotekskassa m. m.
(Forts.)

var ute på lånemarknaden, den förekommer sällan som lånesökare. — Vi hafva det nu här i Sverige så, att svenska staten anmäler sig — jag har i annat sammanhang och vid ett annat tillfälle fäst uppmärksamheten härpå tillförne under denna riksdag — såsom lånesökande hvartannat, hvart tredje år. Konungariket Sveriges stadshypotekskassa har under de två år, den ägt bestånd, båda åren anmält sig såsom lånesökande. Det är klart, att den icke hädanefter kommer hvart år. Men under den tid, nämnda kassa funnits till, har den, som sagdt, två gånger varit ute på lånemarknaden. Stiftas så en ny institution eller en ny afdelning för kommunerna i konungariket Sveriges stadshypotekskassa, hvarigenom denna behöfver gå ut på marknaden oftare, hur ofta kommer då svenska staten ut på lånemarknaden? Det är med afsikt, såsom jag strax skall visa, jag säger »svenska staten». — Ja, det blir mycket ofta, alltför ofta svenska staten sålunda kommer att anmäla sig som lånesökare.

Jag sade nyss, att jag med flit använde benämningen »svenska staten». Detta gör jag, därför att de institutioner, om hvilka det nu är fråga, äro försedda eller äro afsedda att vara försedda med statsgaranti. Och man kan icke för utlandet klargöra skillnaden mellan dem och staten, utan alla dylika lån rubriceras såsom svenska statslån. Behöfs något bevis härför, så hafva vi den officiella börsnoteringen, där stadshypotekskassans lån upptagas bland svenska statens.

Sådana förhållanden kunna omöjligen hvarken upphjälpa eller underlätta svenska pappersnoteringars afsättning, det är själfallet; att de åt dem kunna bevara den marknad de hafva, kan ifrågasättas, men att de angifna förhållandena skola lända till olägenhet, måhända till skada för alla svenska pappers placering, kan tyvärr befaras.

Alla dessa omständigheter i förening hafva gjort, att jag, med full kännedom om hur frågan i riksdagen utfaller, likväl har velat lämna denna redogörelse och ställa mig i ledet af det mindretal, som icke kan godkänna utskottets hemställan.

Jag ställer mig dock icke alldeles afvisande till hela förslaget. Utskottet har gjort sin framställning i två afdelningar eller har ställt upp två alternativ. Det har därvid begärt utredning, dels, huruvida lättnader med afseende å upptagande af lån skulle kunna beredas kommunerna genom anordnande af en kommunal låneförmedlingsanstalt. Mot detta förslag är från min sida icke något att erinra, därest denna kommunala låneförmedlingsanstalt är afsedd att vara likställd med den, om hvilken man talar i utskottets motivering, då där framhålles, att i Tyskland på initiativ af det tyska stadsförbundet nyligen upprättats en kommunal låneförmedlingsanstalt utan något stöd från statens sida. Mina anmärkningar hafva riktat sig mot det andra alternativet, mot det alternativ, hvori utskottet föreslår, att man skulle vidtaga »sådan förändring i fråga om konungariket Sveriges stadshypotekskassa, att denna kassa med stöd af sär-

skild garanti från statens sida erhöle rätt att utlämna lån jämväl åt Sveriges kommuner».

Jag tillåter mig därför yrka, att kammaren ville på det sätt bifalla utskottets hemställan, att Riksdagen, i anledning af ifrågasvarande motion, må i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utreda, huruvida och i sådant fall på hvilket sätt lättnader med afseende å upptagandet af lån skulle kunna beredas de kommuner, som önskade att däraf begagna sig, genom anordnande af en kommunal låneförmedlingsanstalt, börande denna utredning omfatta etc., lika med utskottets hemställan.

Om lån åt kommuner från Sveriges stads-hypotekskassa m. m.
(Forts.)

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag kan icke neka till, herr talman, att innan jag fick höra de sista orden, som den ärade talaren nyss fällde här, jag var synnerligen förvånad, när jag åhörde hans anförande. När man läser igenom hvad utskottet skrifvit i motiveringen och i klämman, framgår det väl alldeles tydligt, att vi ganska klart påvisa de faror och svårigheter, som kunna vara förbundna med en förening med Konungariket Sveriges stadshypotekskassa. På samma gång påvisa vi emellertid, att det verkligen finnes ett stort behof för Sveriges kommuner att på något sätt få sina lånebehof reglerade. Tillika visa vi alldeles klart och i främsta rummet på hvad den ärade talaren med några få ord mot slutet af sitt anförande berörde, nämligen att dessa svårigheter troligen kunna blifva hulplna just genom en sådan förmedlingsanstalt.

Dock hafva vi i utskottet icke ansett oss kunna sluta endast vid hvad han har sagt, utan när vi föreslå Riksdagen att skrifva till Kungl. Maj:t och be om utredning i detta ärende, så vilja vi, ifall det icke skulle visa sig görligt eller lämpligt för Sverige att inrätta någon sådan där kommunal låneförmedlingsanstalt, hålla äfven den möjligheten öppen, att utredningen skall omfatta också frågan, huruvida man med undvikande delvis af just de svårigheter, som den ärade talaren ordat om, skulle kunna vänta sig en utveckling af denna hypotekskassa.

Fastän jag anser, att det framgår alldeles tydligt, att detta är hufvudtanken i utskottets utlåtande, så skall jag be att få något litet ingå på den ärade talarens argumentation emot att en sådan hypoteksanstalt för Sveriges kommuner skulle komma att söka lån utomlands, ty det är egentligen emot detta, som han har vändt sig.

Jag ber då först att få säga, att skulle det såsom jag hoppas och antar, blifva en kommunal låneförmedlingsanstalt, är det visst icke sagdt, ja, icke ens troligt, att den skulle behöfva söka sina medel utomlands, utan man kan mycket väl tänka sig, att den kommer att taga pengar inom riket.

Nu har herr Cavalli, efter att först hafva gifvit oss svenskar en läxa för att vi äro alltför litet rädda för utgifter, bedt oss vara mera försiktiga. Jag är honom tacksam för dessa råd; jag vet nog, att de äro fullväl behöfliga för oss. Vidare talar han om, att de stora

Om lån åt kommuner från Sveriges stads-hypotekskassa m. m.
(Forts.)

kommunerna icke behöfva sådan hjälp, det är de små, som behöfva den, det är för dem, man skulle göra något. Sedan har han talat om, att de räntesatser, till hvilka de små kommunerna i landet hittills kunnat få lån, hafva varit skäligen, så föllo hans ord. Men jag ber att få säga herr Cavalli, att det har kommit ganska bestämda upplysningar fram till utskottet, hvaraf vi fått veta, att så icke varit fallet. Jag är öfvertygad om, att herr Cavalli känner många städer, som fått betala bra litet eller som åtminstone fått betala skäligen räntor; men jag tror icke han har reda på alla de kommuner, som fått betala alldeles för mycket. Det är just dessa kommuner, man vill hjälpa genom en reglering på något sätt, antingen genom en förmedlingsanstalt eller på något annat sätt; och det är dessa små kommuner som behöfva det.

Nu säger herr Cavalli, att det är omöjligt, att vi kunna få lån till bättre räntor, än vi för närvarande hafva, och han talar om, att räntan visar bestämd tendens till ökning: den är i en beständig marsch uppåt. Ja, så låter det nu, men herr Cavalli har godt minne och minns nog, huru det lät i midten af 1890-talet, på den tiden då man hade svårt att få bankerna i Stockholm att taga emot pengar på upp- och afskrifning, på den tiden, då de förnämsta finansmännen talade om, att räntan bara skulle sjunka och att det nog komme den tid, då man finge räkna med 2 % ränta. Således tror jag icke det resonemanget bör vara så bestämmande, ty man kan icke veta hvad framtiden i detta afseende kan bära i sitt sköte.

Jag är som sagdt öfvertygad om, att herr Cavalli har rätt i de varningar för en alltför stor utländsk skuldsättning, som han här uttalat, men jag tror icke, att han har rätt i att, ifall dessa mindre kommuner, som just äro de, hvilka behöfva hjälp, få hithörande förhållanden normerade och reglerade, denna lättnad skall för dem medföra en särskild frestelse till onödiga utgifter. I det afseendet tror jag, att han har orätt. Jag kan icke se saken på annat vis, än som sammansatta stats- och bankoutskottet denna gång tagit frågan. Och enligt denna uppfattning kan man hoppas, att man genom Kungl. Maj:ts försorg får till stånd en utredning, som sedan kommer att lägga fram denna fråga för oss, så att vi kunna tänka oss, att densamma, hvilken för de mindre kommunerna i landet är synnerligen viktig, blir reglerad på ett tillfredsställande sätt.

Herr talman, jag yrkar därför bifall till utskottets föreliggande hemställan.

Herr Jonsson, Olof: Herr talman! Jag satt och förvånade mig, när den senaste talaren sade, att det är påvisadt, att det finns ett större lånebehof för de mindre kommunerna, än som för närvarande står att fylla. I betänkandet har jag icke funnit ett ord om den saken, och det är väl där det skulle finnas, om så vore, att detta hade konstaterats.

Jag tror icke heller, att den senaste talaren hade rätt däri, att

räntan för de mindre kommunerna ställer sig så ogynnsam, att det ur den synpunkten vore af behovet påkalladt att få en sådan här kassa, vare sig i form af en afdelning hos Konungariket Sveriges stadshypotekskassa eller i form af en ny låneförmedlingsanstalt. Jag har haft litet att göra med dessa saker, och jag kan säga, att landskommuner detta år hafva fått lån för 4,6 %, och det måste ju icke kunna anses vara alltför hög räntesats.

Om lån åt kommuner från Sveriges stadshypotekskassa m. m.
(Forts.)

Jag undrar, om icke, när vi tänka på alla de kassor, försäkringsanstalter etc., hvilkas lånesökande i främsta rummet äro kommuner, dessa tillsammans med postsparbanken och dylika institutioner i allmänhet kunna sägas fylla de lånebehof, som de lånesökande kunna komma fram med. Det förhåller sig väl egentligen så, att hvar skon här klämmer, icke gäller det landskommunerna, utan att det är städerna, som tro sig kunna få det billigare genom ett sådant sätt att förse kunderna med lån, som skulle framgå af ett bifall till en utredning i vare sig det ena eller det andra afseendet. Om också utskottets ledamöter, flera eller färre, hafva den uppfattningen, att därest denna utredning skulle föranleda ett resultat, som af Riksdagen sedan godkändes, så skulle det icke syfta till att man för det ändamålet behöfde utifrån draga in nya lån, utan man skulle kunna förse kassan med upplåning inom landet i en eller annan form, förmodar jag, för att sedan själf kunna låna ut det åt andra — om också utskottets ledamöter hafva den uppfattningen, så kommer detta nog i alla fall knappast att ske. Det har nämligen sagts så förut också, när det har varit fråga om sådana här saker, men resultatet känna vi. Genast Konungariket Sveriges stadshypotekskassa bildades, så företogs strax en låneoperation utifrån med ett däraf följande större lån.

Jag kan därför säga, att hyresgästerna i Sveriges städer för närvarande till en del betala hyran till utlandet genom omgången hos husägarna. Det är väl troligt, att när också detta en gång blir färdigt, vi i framtiden skulle kunna säga, att på samma sätt skola kommunerna också betala ränta på sina skolhus och dylikt till utlandet och sålunda vara ett slags indirekta hyresgäster i förhållande till utlandet. Och när man vet, att bankerna exempelvis mycket gärna se, att det är uppsjö på pengar i landet, tror jag att man icke skall kunna tvifla på, hvad resultatet en gång blir, när denna utredning är verkställd.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag ber blott att få säga den siste ärade talaren, att han har alldeles missuppfattat något af hvad jag yttrat. Han ville göra gällande, att jag i mitt anförande skulle hafva påstått, att det är bevisadt, att det finns ett större lånebehof hos Sveriges kommuner än som för närvarande kan blifva tillfredsställdt. — Det är ett fullständigt misstag; så har jag icke sagt. Jag har endast sagt, att en mängd smärre kommuner, som äro betungade med hög ränta, hafva fått betala för dyrt. Och det är där skon klämmer.

*Om lån åt
kommuner från
Sveriges stads-
hypotekskassa
m. m.
(Forts.)*

Vidare har herr Olof Jonsson nyss betonat, att här icke alls är fråga om landskommuner, utan endast om större kommuner. Nej, förlåt mig, det är verkligen i ganska hög grad fråga om landskommuner! Jag tror det är landskommuner mer än stadskommuner, som behöfva hjälp i förevarande afseende.

Herr Ekman, Johan Emilson: Jag kan icke neka till, att jag inom utskottet varit något tveksam angående behöfligheten af denna frågas lösning på sätt motionären föreslagit. Denna min tvekan har berott på två skäl. Det ena var, att jag icke så mycket trodde på, att kommunerna skulle få lägre ränta, om de finge det ordnad på sätt, här är föreslaget. Det andra skälet var, att dessa kommunallån passa mycket bra för en del institutioner här i landet, som behöfva fast placering af sina pengar; hvartill äfven kommer, att man därigenom kan åstadkomma, att lånen stanna inom landet och icke gå till utlandet.

Å andra sidan kan man likväl icke undra så mycket på, att dessa kommuner gärna vilja hafva utredd frågan, huruvida de kunna få billigare lån genom en anstalt af den art, här föreslagits.

Motioner af liknande slag komma igen år efter år. De hafva länge afslagits; och vi kunna nu enligt mitt förmenande icke skäligen vägra att gifva vårt bifall, när man säger sig vara öfvertygad om att kunna få det bättre, blott frågan blir utredd. Då är det ju bättre att vinna klarhet i saken, detta så mycket mer som en så praktisk reform är föreslagen, som att man skulle inrätta en förmedlingsanstalt såsom mellanhand i förhållande till låntagande kommuner och deras långifvare. Jag tror, att man med en dylik förmedlingsanstalt skall kunna behålla lånen inom landet och få för kommunerna billigast möjliga ränta.

Därtill kommer en annan sak, som är föreslagen till utredning, nämligen i hvilken ordning långifvarna hafva så att säga inteckning i kommunerna: hvems lån skall gå före, och hvems skall gå efter. Den saken skulle nu utredas.

Det synes mig därför icke alls vara olämpligt att bifalla hemställan om att få utreda frågan. Jag tycker, att man skall hafva mycket starka skäl att andraga, när man afslår en framställning om utredning; och de här anförda skälen därför synas mig icke vara så pass starka, att man på den grund kan vägra att lämna sitt bifall.

Det är ytterligare en fråga, som i detta sammanhang torde tariva en utredning, nämligen frågan om sättet att på laglig väg uttaga fordran hos kommun, och hvem det är, som skall ansvara därför. När denna utredning sker, är det icke för mycket, om man samtidigt tager i öfvervägande, huruvida man möjligen genom stadshypotekskassan eller på annat sätt kan bereda kommunerna något billigare lån.

Hvad den förste ärade talaren påstod sig frukta i afseende å att lånekrafvet från kommunernas sida härigenom skulle ökas, kan väl

ingen gärna på allvar tro. Icke låna kommunerna så mycket mera, om de få sina lån $\frac{1}{4}$ % billigare! De låna nog endast, när de anse kommunala kraf göra det nödigt, fastän jag gärna medger, att de icke borde låna så mycket.

Om lån åt kommuner från Sveriges stads-hypotekskassa m. m.
(Forts.)

Men, som sagdt, detta inverkar enligt mitt förmenande icke det allra minsta på denna sak; och den lilla skillnad i ränta, kommunerna tro sig kunna vinna genom att få lånefrågan ordnad på här föreslaget sätt, icke inverkar den härvidlag.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Cavalli: Jag ber kammaren om ursäkt, att jag ännu en gång tar kammarens uppmärksamhet i anspråk, men ärendet är af betydande vikt.

Jag begärde ordet för att något svara utskottets ordförande, men då en af utskottets ledamöter sedermera yttrat sig, vill jag uttala min tillfredsställelse med dennes sista ord. Det är hvad jag förut försökt framhålla vid mer än ett tillfälle. Mot den talaren vill jag erinra, att han gjorde sig skyldig till den välvilja, som alltid präglar Sveriges Riksdag, när det gäller utredningar. Man har icke hjärta att säga nej, och därför få vi många utredningar och kommittéer och stora kommittékostnader.

Jag begärde ordet, som jag nämnde, för att yttra mig något i anledning af hvad utskottets ärade ordförande sade. Han var alldeles för hastig i sitt citerande, när han påstod, att jag sagt, att kommunerna alltid fått skäligen ränta. Jag begagnade verkligen ordet skäligen ränta, men jag tillade: med undantag för kristider och vissa särskilda fall.

För resten har jag vid några tillfällen under de senaste riksdagarna märkt, att den ärade utskottsordföranden och jag gå på olika vägar i dessa frågor. Jag gör mig möjligtvis skyldig till att se frågor af detta slag något för allvarsamt, men jag vågar påstå, att den ärade utskottsordföranden tar dem alldeles för lätt.

Det skall emellertid mycket glädja mig, i fall ett par tre år härefter, om jag är med då och har skyldighet att här svara för åtgärder i fråga om Sveriges statsskuld, mina ord denna riksdag vid ett par tillfällen hafva varit för mörka, om jag har gifvit för mörk timbre åt min röst. Men, mina herrar, jag skall med mycket större glädje finna mig däri, än att hafva underlåtit yttra mig i denna fråga så, som jag gjort vid denna riksdag.

Herr Swartz: Jag ber med anledning af de upprepade uttalanden, som den siste ärade talaren gjort, få säga, att jag för min del lika väl som de, som förut yttrat sig från utskottets sida, i mångt och mycket sympatiserar med honom och hans uppfattning. Men det vill ock synas mig, som om detta hade kommit till ett mycket tydligt uttryck i utskottets betänkande. Hvad utskottet har sagt på sid. 15 och 16 synes mig tydligt och klart ådagalägga, att

Om lån åt
kommuner från
Sveriges stads-
hypotekskassa
m. m.
(Forts.)

utskottet för sin del hyser de allra största betänkligheter att lösa frågan på det sätt, som motionären har tänkt sig, genom inrättandet af en ny afdelning af stadshypotekskassan, och det just på den grund, som af den ärade talaren framhållits, att en ny sorts så att säga statsgaranterade obligationer skulle komma ut, hvilket skulle medföra olägenheter för Sveriges kredit. Därför säger ock utskottet: »Utskottet har därför svårt att föreställa sig, att en lycklig lösning af frågan skall stå att vinna på den af motionären i främsta rummet angifna vägen.»

Därmed synes det mig vara alldeles tydligt och klart, att utskottet för sin del icke kan, för den händelse, att det icke kan vara möjligt att undanröja de olägenheter utskottet nyss talat om, finna, att man på den vägen kan komma till en lösning.

Då skulle man kunna säga: Vi veta redan nu, att vi icke kunna komma ifrån dessa olägenheter, om vi gå på den vägen, och under sådana förhållanden borde ingen utredning alls begäras om detta. Ja, jag är nog för min del tämligen på det klara med, att detta blir resultatet, men jag är icke lika säker på, att alla de, som oupphörligt motionera om denna sak och önska en lösning af saken, äro lika öfvertygade på förhand. Men jag hoppas, att de skola blifva öfvertygade genom den utredning, som utskottet talar om såsom önskelig och hvarigenom på ett slutgiltigt sätt skulle kunna fastslås om, och i så fall hvilka möjligheter kunde beredas kommunerna att få lån.

Jag tror därför det vore lyckligt för själfva saken att nu en gång få en utredning, som omfattar jämväl denna sida af frågan. Men jag ber att få betona därvidlag, att det synes mig synnerligen värdefullt att då hafva ett enhälligt utskottsbetänkande, som ger tydligt vid handen, att om man icke kan undanröja de olägenheter, som af den förste ärade talaren ha framhållits såsom förknippade med den lösning, som skulle ligga i att stadshypotekskassan på något sätt toge hand om saken — om icke detta kan ske, så har ock utskottet och, om det blir Riksdagens beslut, Riksdagen förklarar, att detta icke är en lycklig lösning af frågan, och under sådana förhållanden kan jag icke tänka mig, att Riksdagen skall gå med på en sådan lösning. Jag tror, att, för att få utredningen grundlig och fullständig, måste man gå med på hvad utskottet här har föreslagit, och jag tror, att det är lyckligt att få ett sådant Riksdagens uttalande i motiveringen, som här är föreslaget.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu föredragna utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Cavalli*, att hvad utskottet hemställt skulle bifallas med den ändring, att orden »vare sig» näst framför orden »genom anordnande af en kommunal låne-

förmedlingsanstalt» samt meningens »eller genom vidtagande af sådan förändring — — på annat lämpligt sätt» utelämnades.

Om lån åt kommuner från Sveriges stads- hypotekskassa m. m.
(Forts.)

Härefter gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 1 och 3 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 20, i anledning af väckt motion om uppdrag åt konstnären Axel Törneman att i Andra kammarens plenisal utföra väggmålningar m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 1 och 3 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 21, i anledning af väckt motion om uppgörande af förslag till dekorerings af Första kammarens plenisal.

Om dekorerings af Första kammarens plenisal.

I en inom Första kammaren väckt, till bankoutskottet för förberedande behandling öfverlämnad motion, nr 68, hade herrar *H. Lamm* och *E. Beckman*, friherre *J. Beck-Friis*, samt herrar *Holmquist*, *Wallenberg* och *E. Lindblad* föreslagit Riksdagen att genom riksgäldsfullmäktige lämna konstnären Axel Törneman i uppdrag att till nästkommande riksdag uppgöra förslag till dekorerings af Första kammarens plenisal.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande hemställt, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte *dels* uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att med konstnären Axel Törneman träffa aftal om uppgörande af förslag till dekorerings af Första kammarens plenisal, *dels ock* bemyndiga fullmäktige att af förslagsanslaget till riksdagskostnader bestrida härför erforderliga kostnader.

Reservationer hade afgifvits

dels af herr *von Stapelmohr*, hvilken likväl ej antydt sin mening;

dels ock af herrar *J. Ekman* och *Carlberg*, hvilka anförde:

»Då vi i olikhet mot utskottets majoritet tro ett bättre resultat kunna vinnas, om riksgäldsfullmäktige i fråga om anskaffande af förslag till dekorerings af Första kammarens väggytor icke vore bundna endast vid konstnären Törneman, helst denne under en afsevärd tid framåt torde blifva fullt sysselsatt med arbetet i Andra kammaren, så anse vi, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen i anledning af förevarande motion må *dels* uppdraga åt fullmäktige i riksgälds-

*Om dekorerings
af Första
kammarens
plenisal.
(Forts.)*

kontoret att låta minst två konstnärer, hvilka fullmäktige må äga utse, uppgöra hvar sitt förslag till dekorerings af Första kammarens plenisal, dels ock bemyndiga fullmäktige att af förslagsanslaget till riksdagskostnader bestrida härför erforderliga kostnader.

Herr von Stapelmohr: Herr talman, mina herrar! Jag har antecknat mig som reservant mot utskottets betänkande. Jag har icke därmed velat markera på något sätt, att jag är emot plenisalens dekorerings med målningar, utan jag har endast velat angifva, att jag icke i alla afseenden kan ansluta mig till utskottets pluralitet. Jag är ense med de öfriga ledamöterna inom utskottet om, att konstnärligt och efter väl valda motiv utförda målningar å de fält, som af motionärerna angifvas, skulle på ett effektivt och tilltalande sätt höja salens utseende, men jag har hyst någon tvekan, huruvida det kan vara välbetänt att i frågans nuvarande läge fastslå, att dekorerings af Första kammarens plenisal skall ske efter en plan, enhetlig med den, som skall gälla för Andra kammarens, och att utförandet skall obetingadt öfverlämnas åt samme konstnär, som får uppdraget att utföra målningarna i Andra kammaren. Jag har ansett det lämpligast, att frågan om på hvad sätt och af hvem målningarna skola utföras må få stå öppen tills vidare eller till dess ett förslag därom framkommit.

Jag är icke konstkännare. Jag har därför icke velat och vill heller icke uttala något omdöme om artisten Törnemens konst, men att döma af de målningar han utställt i galleriet förefaller det mig, att hans konstnärlighet står på en ganska hög standpunkt. Men det kan ju hända, att, äfven om han lyckats väl utkasta en plan till dekorerings af Andra kammarens plenisal, det icke skall lyckas honom att komma fram med ett lika tilltalande förslag till dekorerings af Första kammarens sal, och det kan äfven hända, att om han får i uppdrag att utföra dekorerings af Andra kammarens plenisal, han icke får tillfälle att utföra ett uppdrag afseende Första kammarens sal. Jag har därför inom utskottet uttalat, att enligt min mening utskottet icke borde tillstyrka Riksdagen att binda fullmäktige vid att med konstnären Törneman träffa aftal om dekorerings, utan jag har velat lämna fullmäktige en viss frihet att, om fullmäktige skulle finna lämpligt, träffa aftal äfven med någon annan.

I enlighet därmed tillåter jag mig därför, herr talman, framställa:

att Riksdagen må dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att med konstnären Axel Törneman eller annan konstnär träffa aftal om uppgörande af förslag till dekorerings af Första kammarens plenisal, dels ock bemyndiga fullmäktige att af förslagsanslaget till riksdagskostnader bestrida härför erforderliga kostnader.

Detta förslag skiljer sig från utskottets endast däri, att efter namnet Törneman inflickats orden »eller annan konstnär».

Herr Ekman, Johan Emilson: Då äfven jag reserverat mig i denna fråga, skall jag be att få med några ord utveckla betydelsen af meningen med min reservation.

*Om dekorerings
af Första
kammarens
plenisal.
(Forts.)*

Då utskottet här velat uppdraga åt riksgäldsfullmäktige att endast anmoda artisten Törneman att uppgöra skiss till dekorerings af Första kammarens väggytor, men jag däremot önskat att uppdraget ej skulle begränsas till endast denna artist, så är det alls icke min mening att uttala mitt bristande förtroende till Törnemans konstnärliga förmåga, på hvilken vi ju sett vackra prof. Men det är alltid en vansklighets sak att beställa ett konstverk. Det händer, äfven om det är aldrig så skickligt och konstnärligt utfördt, att man icke är nöjd därmed, då man får förslaget. Då är det en rätt tråkig sak att säga ifrån, att detta vill jag icke ha. Man kan inte bevisa en sådan sak; man kan endast åberopa sin smak. Det är väl då bra mycket lämpligare, att man anmodar flere konstnärer att uppgöra skisser till sådan dekorerings. Då kan man välja hvilken man tycker är bäst och säga: Vi tycka alla äro mycket bra, men vi tycka bäst om det eller det.

Det har sagts i betänkandet, att det vore så särskildt bra, att det vore enhetlighet i dekorerings af Första och Andra kammarens plenisalar. Det kan jag inte finna. Jag tycker det är rätt bra att ha litet omväxling, och det kan hända, att en konstnär kan komma med ett bra förslag till dekorerings af en viss vägg, men kanske icke kan upprepa det igen.

Sedan har det sagts, tror jag, från flera håll, att det finnes icke fler konstnärer än Törneman, som kunna utföra det slags målningar, som det här är fråga om. Det tror jag icke, det finnes nog flere, och skulle det mot min förmodan icke finnas någon annan än Törneman, är det icke värre, än att då blir han ensam om det, såsom utskottets majoritet föreslagit. Jag vill icke antyda, att man borde förbigå Törneman, ehuru jag icke i reservationen nämnt hans namn. Då det sagts »minst två konstnärer», är det för att icke på något sätt binda riksgäldsfullmäktige, utan låta dem få sin fulla frihet. Jag är öfvertygad, att de komma att vända sig till Törneman och till ytterligare en eller annan konstnär, som de anse lämplig för utförandet af denna sak.

Jag kan tänka mig, att fullmäktige i riksgäldskontoret icke tycka så mycket om detta uppdrag. De äro, som bekant, icke valda med hänsyn till konstnärliga förhållanden, utan för helt andra ändamål, men då det är de, som hafva riksdagshusets både inre och yttre om hand, hafva vi ingen annan att lämna uppdraget till, och jag förmodar, att de komma att med sig adjungera sådana konstkännare, som kunna hjälpa dem till ett lyckligt resultat.

Skillnaden mellan majoritetens och minoritetens förslag och särskildt emellan ordförandens reservation och min reservation är verkligen så liten, att jag tycker, att vi skulle kunna ena oss att ut-

*Om dekorerings
af Första
kammarens
plenisal.
(Forts.)*

sträcka detta uppdrag icke endast till Törneman, utan ock, om fullmäktige så finna för godt, äfven till andra konstnärer.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till min reservation.

Herr Holmquist: Då jag är en af motionärerna i den föreliggande frågan och det utskott, som behandlat motionen, i hufvudsak tillstyrkt densamma, så kan det ju icke vara annat än med tacksamhet, som jag för min del mottagit utskottets utlåtande.

Som bekant framgår af motionen motionärernas önskan, att uppdraget att dekorera Första kammarens plenisal skulle anförtros åt konstnären Axel Törneman. Jag skall tillåta mig att något litet klargöra de skäl, som lågo till grund för denna motionärernas, eller åtminstone för min egen uppfattning.

Denna plenisalens dekoreringsfråga är redan så pass gammal, att den har en liten historia. År 1906 fattade Riksdagen sitt beslut om åtgärders vidtagande. En inbjudan till hugade konstnärer utfärdades, och ett stort antal täflande anmälde sig. Ibland dessa framträdde som den utan all fråga segrande kraften konstnären Axel Törneman. De skisser, som han då utställde för Andra kammarens dekoreringsfråga, tilldrogo sig ett stort och berättigadt uppseende, och jag vågar säga, utan att bli motsagd, att i konstnärskretsar och konstälskande kretsar var omdömet tämligen odeladt till förmån för dessa skisser. Att de icke kommo till utförande vågar jag påstå berodde på anledningar, som lågo utanför konstnärsgæbitet. Jag tror, att ämnesvalet möjligen icke var så lämpligt. Men trots detta nederlag, lät icke Axel Törneman nedslå sitt intresse. Han har denna riksdag utställt nya skisser, och jag vågar påstå, att dessa skisser, som nu äro af Riksdagen godkända att utföras al fresco i Andra kammarens plenisal, tillvunnit sig allmän beundran. Det är ju detta, som har föranledt, att, då det nu blef fråga om att dekorera Första kammarens plenisal, blickarna fallit på Axel Törneman, och det kan heller knappast bestridas, att då det gäller att dekorera två så likartade salar som Andra och Första kammarens plenisar, då spelar verkligen enhetligheten i utförandet af samme konstnär en mycket stor och fullkomligt berättigad roll.

Men jag ber att få tillägga ännu en annan sak, som alldeles naturligt gör, att Axel Törneman direkt framträder såsom den där lämpligen bör utföra uppdraget äfven rörande Första kammarens dekoreringsfråga. Det är nämligen så, att al fresco-måleriet fordrar en ganska stor teknik. Det är en ganska stor teknisk konst att kunna på den våta murytan applicera färgen på lämpligaste sätt. Hvem som helst går icke på en sådan uppgift. Då nu Riksdagen beslutat, att Törneman skall utföra ett sådant arbete i Andra kammarens plenisal, är det alldeles naturligt, att han under detta arbete kommer att förvärfva sig en synnerligen stor teknisk skicklighet, och han kommer därunder att kunna göra sådana erfarenheter och rön,

som göra honom bland svenska konstnärer särskildt lämpad att utföra detta dekoreringsarbete äfven i Riksdagens Första kammarens plenisal.

*Om dekorerings
af Första
kammarens
plenisal.
(Forts.)*

Det är detta, som är anledningen till att jag allt fortfarande för min del skulle önska att konstnären Axel Törneman blefve den, som finge utföra arbetet här i Första kammaren.

Man har sagt, att det är möjligt, att det kan blifva flera, som kunna visa sig fullt värdiga det uppdraget. Ja, här nämndes af en föregående talare, att ifrån visst håll skulle antydts, att Törneman skulle vara den ende. Något sådant har jag icke hört någon människa säga. Men ett torde vara visst, att antalet konstnärer, som kunna med honom i detta afseende täfla här i vårt land, är synnerligen litet. Redan så mycket känner jag, att Törneman har mycket noga tänkt sig in i ämnesvalet för arbetets utförande i Första kammaren. Han har för mig uppgifvit, och utan något som helst löfte att hemlighålla det, att han tänkt sig på väggfältet öfver ena läktaren en figurbild öfver Uppsala möte, på det andra väggfältet öfver andra läktaren en bild från sista sammanträdet hos ridderskapet och adeln på Sveriges riddarhus, då representationsreformen där genomfördes, och slutligen på absiden öfver talmansplatsen ett svenskt landskap möjligen Uppsala högar en norrskensnatt. Jag kan icke neka till, att detta ämnesval är verkligen efter min uppfattning — och jag tror att den delas af många, som äfven hafva kännedom därom — ett synnerligen lyckligt grepp på denna sak.

En föregående talare nämnde, att därför att han har lyckats i fråga om Andra kammarens plenisal, det därför icke är klart, att han skall lyckas i Första kammarens plenisal. Men det finnes väl icke heller anledning till att antaga motsatsen.

Vidare har nämnts, att fullmäktige möjligen icke vore de rätta vederbörande, när det gällde att utse person lämplig att lösa en sådan konstnärlig fråga. Därpå vill jag endast svara, att det är mycket, som man får taga hand om, som icke direkt hör till ens dagliga sysselsättning, och jag tror visst, att riksgäldsfullmäktige med det intresse, som alltid måste finnas vid en sådan stor uppgift, skola skaffa sig de råd och upplysningar, som fullmäktige behöfva. Ur den synpunkten har jag således icke den allra ringaste tvekan.

Nu stå egentligen mot hvarandra två meningar. Den ena är den, för hvilken jag har gjort mig till tolk och som direkt pekar på Axel Törneman såsom lämplig för uppdragets utförande. Den andra vill vid sidan af Axel Törneman sätta äfven en annan konstnär, som nu här icke är nämnd, för att försöka sig på uppdraget. Jag vill icke bestrida, att någon annan kan uppletas, som äfven med heder kan utföra uppdraget, och jag skall vid sådant förhållande, herr talman, förklara, att jag instämmer i det af herr von Stapelmohr framställda yrkandet.

Friherre De Geer, Fabian: Herr talman! Jag skall anhålla

*Om dekoration
af Första
kammarens
plenisal.
(Forts.)*

att få se på denna fråga från en helt annan synpunkt än de föregående talarne gjort.

Innan man funderar på att planera för att pryda en sal med konstverk, borde man väl se till om den förut fyller rimliga anspråk på det, hvartill den är gjord, och det vill jag påstå, att denna sal knappast gör i akustiskt och lufthänseende. Det finns väl ingen, som kan påstå, att man hör bra i denna kammare, och det finns väl ingen, som kan förneka, att det finns vissa platser, på hvilka man hör nästan ingenting. Då borde man väl förut se till, huruvida man icke kan göra någonting för att förbättra akustiken, och det kan hända, att de arbeten, man gör för detta, förstöra hvad man gjort i afseende å dekoreringsanordningar. Om vi tänka på denna sal, tror jag, att, om man skulle taga bort en del utskjutande hörn och göra plana ytor bukiga och göra åtskilliga förändringar å läktarna, så att de icke taga upp och förminska ljudet, man skulle kunna åstadkomma förbättringar i afseende på akustiken. Öfverallt hvart man ser skjuter det ut hörn och vinklar, och följden däraf är att ljudet studsar, och det hörs icke tydligt. Det finns vissa platser, från hvilka det hörs bättre än från andra, och det vore skäl att undersöka hvar en sådan plats finnes och på den resa upp en talarstol.

Vidare kan man mycket väl göra ändringar i afseende på luftväxlingen. Jag tror icke, att det finns många i kammaren, som icke kunna erkänna, att när man suttit här en fem timmar, har man olust och ondt i hufvudet, och jag tror intet konstverk skulle kunna förhindra det.

Jag anser, att man bör ordna ljudförhållandena i kammaren först, innan man tänker på att dekorera den.

Herr vice talman! Jag har begagnat mig af detta tillfälle att få påpeka sådana förhållanden, som jag anser lämpligt att taga i öfvervägande, innan man beslutar sig för dekoration. Jag skall be, herr vice talman, att få yrka afslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Steffen: Herr talman! Mina herrar! Jag skall be att med några ord få motivera ett yrkande om bifall till reservationen.

Till en början får jag framhålla hvad som synes mig vara en ganska djupgående brist i det föreliggande förslaget till dekoration af kamrarnas plenisalar. Detta förslag, sådant det nu föreligger för Andra kammarens och såsom man föreställer sig motstycket för Första kammarens räkning, är alls icke något egentligt och fullständigt dekoreringsförslag. Det är ju endast och allenast ett förslag om att sätta in vissa figurala bilder och landskapsmålningar i tre af de många och stora tomma väggfälten. Att så är fallet framgår af motionen i Andra kammaren, där det heter ordagrant: »När plenisalarna i det nuvarande riksdagshuset tillkommo, var det arkitektens mening, att till själfva inredningen skulle sluta sig äfven en konst-

närlig dekorerings. Särskildt äro de stora fälten öfver talmansplatsen och öfver de båda läktarna på ömse sidor om denna plats uppenbarligen afsedda att prydas med målningar. Att sådana målningar skulle vara väl behöfliga för att upplifva och förhöja salarnas utseende, torde också vara en allmän mening, ej minst bland Riksdagens ledamöter.» Denna uppfattning förtydligas af bankoutskottets utlåtande om den i Andra kammaren väckta motionen. Utskottet säger: »Ifrågavarande förslag afser att å två plana halfcirkelformiga väggfält ofvanför två af läktarna framställa motiv ur svenska folkets och svenska representationens historia, hvarjämte absiden ofvanför talmansstolen skulle prydas med en landskapsmålning.»

Nu vill jag bestämdt bestrida, att ifrågavarande tre väggfälts fyllande med målningar skulle kunna gälla såsom en tillfredsställande lösning af dekoreringsproblemet. Om vi verkligen vilja lösa detta, måste vi af den konstnär, som kommer med ett förslag, fordra en fullständig dekoreringsplan, som jämte målningar för de stora nämnda väggfälten omfattar dekoreringsplaner äfven af de öfriga tomma väggfälten samt af alla takytorna. Af alldeles denna mening är i själfva verket en bland de i bilagan till andrakammarmotionen i ärendet återopade sakkunnige, nämligen professor Olle Hjortsberg, hvilken som bekant är en af auktoriteterna här i landet på just detta konstnärliga område. Han skriver nämligen: »Jag vill tillägga att denna dekoreringsfråga dock ej får ses fristående från salarnas utseende i öfrigt. Deras konstnärliga utsmyckning, som det nu talas om, kan inte anses afslutad med det att Törneman får tillfälle att utföra sina målningar. Låt vara att han i dem tagit all rimlig hänsyn till salarna i öfrigt, det är dock nödvändigt att de så att säga stämmas ihop med målningarna och äfven härvidlag bör konstnären ha ett ord med i laget.» Herr Törneman har mig veterligen icke lagt i dagen något intresse för denna sida af uppgiften och har än mindre visat oss, hur han eventuellt skulle söka lösa en sådan uppgift, nämligen att i färg och annorledes dekorera samtliga väggfält och takytor. En verklig dekoreringsplan föreligger således icke för *Andra* kammarens plenisal. Däremot föreligger en sorgfälligt genomarbetad och fullständig dekoreringsplan för *Första* kammaren af konstnären Nils Asplund. Hans skisser äro sedan länge utställda i det gemensamma samtalsrummet.

Därför synes det mig vara det enda rätta sättet för behandlingen af detta ärende, att Riksdagen ger riksgäldsfullmäktige i uppdrag att i samråd med sakkunnige låta två eller tre konstnärer utarbeta fullständiga dekoreringsplaner för de båda kamrarnas plenisalar. Hvad *Andra* kammarens plenisal beträffar, måste ju planen ansluta sig till och innefatta herr Törnemens förslag till målningar i absiden och de två stora väggfälten. Men det är ingalunda afgjordt och nödvändigt genom det beslut, som är fattadt i dag, att dekoreringsplanen i *andra* kammaren inskränkes till dessa tre målningar.

Därjämte protesterar jag på det bestämdaste mot den teorien,

Om dekoreringsplaner af Första kammarens plenisal.
(Forts.)

Om dekorer-
ing af Första
kammarens
plenisal.
(Forts.)

att *samme* konstnär nödvändigt måste utföra äfven Första kammarens dekorer-
ing. Denna teori träder oss till mötes utan all motivering såväl uti de båda motionerna som uti utskottets motivering be-
träffande förstakammarmotionen. På sista stället heter det: »Då
det synes utskottet lämpligt, att båda plenisalarnas dekorer-
ing utföres efter en enhetlig plan och af *samme* konstnär, har utskottet för
sin del icke haft något att erinra mot bifall till motionen.» Men
här föreligga ju två vidt skilda saker. Att dekorer-
ingen måste ut-
föras enligt en i viss mån enhetlig plan är redan förutbestämt
genom den likformiga arkitektoniska anordningen af de båda salarna.
Denna enhetlighet i arkitekturen synes mig vara en tillräcklig garanti
för den kommande dekorer-
ingens önskvärda enhetlighet. Däremot
kan jag icke alls anse, att härutaf måste följa, att *samme* konstnär
bör utföra dekorer-
ingen i båda salarna. Tvärtom är jag utaf den
meningen, att det ur ren estetisk synpunkt kan innebära en stor
vinst, att två olika konstnärstemperament komma till uttryck i de
båda salarna. Hvad de båda salarnas afvikande politiska uppgift
och karaktär beträffar, synes det mig kunna blifva en lockande upp-
gift att betona denna afvikelse på något sätt i dekorer-
ingens stil.

Jag vill erinra därom, att uti främmande länder, där man haft
till uppgift att lösa liknande problem, t. ex. vid dekorer-
ingen af
rådhusen i Paris och Köpenhamn, har man icke alls hållit på någon
sådan enhetlig plan, som man här vill ha. Och än mindre har
man velat att blott en enda konstnär skulle dekorera två salar, som
icke höra ihop arkitektoniskt, icke kunna öfverblickas i ett sam-
manhang, utan äro helt skilda från hvarandra.

Dessutom synes det mig, att denna teori, att en konstnär skall
dekorera båda salarna, innebär en viss orättvisa genom att på för-
hand utesluta andra konstnärer från möjligheten att visa, hvad de
duga till. Det är visst och säkert, att på ett eller annat århund-
rade ställas Sveriges konstnärer icke ännu en gång inför en upp-
gift af den monumentala och storartade karaktär, som karakteriserar
dekorer-
ingen af riksdagshusets båda plenisalar. Det är nu redan
sex år sedan den konkurrens ägde rum, vid hvilken herr Törneman
erhöll första pris, och under tiden har det svenska konstnärslifvet
fortsatt att existera och utveckla sig, och yngre svenska konstnärer
ha vuxit fram och mognat. Det synes mig därför icke vara annat
än rättvist, att det åtminstone hvad Första kammarens plenisal be-
träffar beredes någon möjlighet för en eller annan på uppdraget
möjligen reflekterande konstnär att inför sakkunnige ådagalägga,
huru han tänkt sig lösningen af uppgiften, så att han på det sättet
må komma med vid bedömandet och det slutliga valet.

Slutligen vill jag nämna, att då det nu beslutats, att målnin-
garna i Andra kammaren skola utföras al fresco, innebär detta, att
konstnären måste utföra kartonger uti målningarnas slutliga storlek,
innan han kan utföra dem på väggytan. Nu är det ju meningen,
att Första kammarens plenisal också skall dekoreras med använ-

dande af denna teknik, och följaktligen måste äfven här kartonger utföras, innan konstnären kan gå till utförande af själfva arbetet på väggen. Just detta förhållande, att kartonger måste utföras, innan någon målning på murytan kan äga rum, synes mig innebära en välkommen anledning att låta två eller tre konstnärer visa prof på, huru de tänkt sig utförandet af dekoreringsen af dessa väggfält och kanske äfven dekoreringsen i andra afseenden hvad Första kammaren beträffar. Detta skulle icke medföra några stora kostnader. En sådan kartong uti den storlek, som precis motsvarar ett af dessa väggfält, kan af konstnären, när han icke beräknar annat än vederlag för sina egna kontanta utgifter och således icke beräknar något konstnärarsarfvide, utföras för en kostnad af 500 kronor eller något mer. Man skulle således mycket väl kunna stipulera, att riksgäldsfullmäktige erhöles uppdrag att i samråd med sakkunnige öfverlämna åt två eller tre konstnärer att utarbete kartonger för dekoreringsen af åtminstone ett väggfält i Första kammaren. Dessa kartonger skulle provisoriskt uppsättas på väggytorna, så att kammarens ledamöter från sina platser kunde noggrant iakttaga dem med afseende på den verkan de slutliga målningarna skulle göra.

Då det vidare är fallet, att herr Törneman otvifvelaktigt kommer att vara i arbete ett par år i Andra kammaren med utförande af det uppdrag, han redan fått, synes det mig, att vi ha god tid på oss för att litet mera betänksamt och omtänksamt sörja för Första kammarens dekoreringsfråga, utan att på något sätt utesluta möjligheten af att herr Törneman slutligen blir den person, som kommer att utföra uppdraget äfven här, då däremot ett bifall till utskottets förslag i dess ursprungliga gestalt skulle utesluta hvarje möjlighet till någon annan lösning än den, att herr Törneman erhöles uppdraget.

Jag skall således, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Grefve Wachtmeister, Fredrik: Jag skall först yttra mig något om hvad herr Holmquist började med.

Herr Holmquist talade om, huru situationen var 1906, och han behagade säga, att alla konstnärer då voro eniga om, att herr Törnemanns skisser voro utmärkta och att de icke kommo till utförande berodde på inflytelser, som lågo fullkomligt utanför konstnärsgebitet. Jag ber då först att få säga, att det till synes var så många konstnärer, som voro eniga om herr Törnemanns skisser, det berodde på, att det hade varit en konstnärjury tillsatt. Den hade nämligen varit enig uti att tillstyrka utförandet af herr Törnemanns förslag och då ville konstnärerna icke gå emot denna jury, utan man ansåg, att det var en plikt att, när Riksdagens förtroendemän hade tillsatt

*Om dekoration
af Första
kammarens
plenisal.
(Forts.)*

en jury och denna tillstyrkt utförandet af herr Törnemans skisser, så skulle beslutet också utföras. Det var tanken.

Jag hade tillfälle att vid den tiden höra många, många konstnärer tala om dessa skisser, och jag hörde, att man ansåg, att de bevisade en ganska stor konstnärsbegåfning, som lofvade mycket för framtiden, men att de också visade en ganska stor grad af omogenhet. När man nu sett de skisser, som herr Törneman framställt för dekorationen af Andra kammaren, så kan jag icke finna annat än att det beslut, som Riksdagen fattade år 1906, var lyckligt. Jag tror, att det är en allmän mening, äfven ibland konstnärerna, och jag tror äfven bland dem, som tillhörde juryn, som tillstyrkte skissernas utförande år 1906, att de skisser, som herr Törneman nu kommit fram med, äro väsentligen bättre än de, som visades upp år 1906.

Jag ber sedan att få komma till det tal, som här har förts af många talare. Det har redan blifvit motsagdt från annat håll, att det skulle vara så nödvändigt, att samme konstnär utförde målningarna i båda kamrarna. Det anser icke heller jag nödvändigt, men jag tror, att om herr Törnemans skisser hålla, hvad de lofva, så kan det bli fördelaktigt för Riksdagens Första kammare, att han äfven här utför målningarna. Jag ber emellertid att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att det är en sak att göra vackra skisser och en annan sak att utföra dem väl. Herr Holmquist har talat om, att det är naturligt, att under det herr Törneman utför sina målningar i al fresco i Andra kammaren, så kommer han att där förvärfva en utmärkt teknisk skicklighet, som kommer att lända målningarna i Första kammaren till godo. Ja, det är sant, och det är äfven sant, att den plan, som herr Holmquist upprullade för Första kammaren angående de blifvande Törnemanska målningarna, föreföll mig god och vacker; men när det är så, att vi hafva vunnit ganska mycket på att vänta dessa sex år med beslutet om Andra kammarens prydan, så tror jag, att vi göra klokt i att vänta ännu en tid med att fatta något beslut om vår kammarens dekoration. Jag tror, att det vore klokast, att vi först sågo, hvad herr Törneman åstadkommer på Andra kammarens väggar, och först, när vi sett åtminstone något af dessa fäلت färdiga, besluta oss för att anförtro åt honom dekorationen af vår kammare.

Herr talman! Af dessa skäl vill jag för närvarande icke gå med på något af de olika förslag, som här blifvit framställda, vare sig uti utskottets utlåtande eller i reservationen, utan jag ber att på de skäl, jag tillätit mig anföra, för närvarande få yrka afslag på förslaget; men det är naturligt, mina herrar, att med den motive-ring, som jag här framfört, är detta mitt yrkande grundadt på skäl helt olika dem som förut legat till grund för afslagsyrkandet.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens för-

handlingar, yttrade att beträffande nu föredragna utlåtande under öfverläggningen framstälts följande yrkanden: 1:o af herr *von Stapelmohr*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att näst efter namnet Törneman insattes orden »eller annan konstnär»; 2:o att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herrar J. Ekman och Carlberg vid förevarande utlåtande afgifna reservation; och 3:o att kammaren skulle afslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i föreliggande utlåtande samt vidare i enlighet med berörda yrkanden; och förklarades propositionen på afslag å utskottets hemställan och den i ämnet väckta motionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 1 och 3 i denna månad *Om utgallring* bordlagda utlåtande nr 22, i anledning af gjord framställning angående utgallring af Riksdagens arkivhandlingar. *af Riksdagens arkivhandlingar.*

Med föranledande af en utaf fullmäktige i riksgäldskontoret i skrifvelse till bankoutskottet den 28 mars 1912 gjord framställning om utgallring af Riksdagens arkivhandlingar enligt vissa angifna grunder, hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att ifrågavarande af fullmäktige i riksgäldskontoret förordade förslag till utgallring af Riksdagens arkivhandlingar måtte vinna Riksdagens bifall.

Herr Clason: Såsom historisk forskare måste jag be kammaren, så enträget jag kan, att icke godkänna förevarande förslag.

Såsom herrarne finna gäller det en utgallring af Riksdagens arkivhandlingar, hvars hufvudprincip synes vara att förstöra de originaldokument, som sedan komma att föreligga i tryck. Därifrån äro visserligen vissa undantag gjorda, men de äro rätt godtyckligt valda. Jag tror, att den tanke, som ligger bakom dessa undantag, emellertid är den, att om det mellan en originalhandling och trycket föreligger vissa skiljaktigheter, som kunna lämna upplysningar af värde för den historiska forskningen, så skulle originaldokumentet undantagas från förstöring. Från historisk synpunkt är detta en riktig tanke, ty vi historici göra oupphörligt den erfarenheten, att det för oss är af största värde, att i en handling kunna följa de olika utvecklingsskedena, från det första konceptet genom rättelserna fram till det tryckta dokumentet. Genom en sådan undersökning kunna vi afslöja långt mera af hvad som ligger bakom, än om vi endast hade haft det sista slutliga dokumentet. Jag har således intet att invända mot att i anslutning till denna princip vissa undantag gjorts från den allmänna gallringsregeln, men hvad jag vänder mig emot är, att

Om utgallring undantagsprincipen icke här blifvit tillämpad konsekvent. Den har af Riksdagens tillämpats på vissa fall, men icke på andra. arkivhandlingar.

(Forts.) När sålunda förslagsställaren, Riksdagens bibliotekarie, velat från sådana handlingar, som skulle bevaras, undantaga och således till förstöring anbefalla exempelvis alla kungl. propositioner och enskilda motioner samt vissa utskottsutlåtanden, så kan jag i det afseendet icke alls följa honom. Det framgår också utaf utlåtandet, att han själf haft vissa betänkligheter. Han säger angående kungl. propositioner och motioner, att man kan betrakta dem såsom originaldokument och att de måhända borde bevaras därför att de kunde tänkas ur forskningssynpunkt vara behöfliga för att verificera den tryckta texten, men han tröstar sig beträffande de kungl. propositionerna med att säga, att originalen finnas bundna vid statsrådsprotokollen, så att man där kan se dem. Men när de äro bundna vid statsrådsprotokollet, så äro de hemliga handlingar, som icke blifva tillgängliga på femtio år, och denna tröst betyder sålunda bra litet, eftersom denna verifikation, som utskottet själf erkänner kunna vara nödvändig, skulle genom förstöringen omöjliggöras för forskningen under de närmaste femtio åren.

Hvad åter motionerna angår, så är det nog så, att samma verifikation kan i vissa fall väl behövas äfven för dem. — Tryckfel och sådant kunna lätt förekomma — men dessutom vill jag påpeka, att i fråga om äldre motioner förekommer det icke så sällan, att de ha karaktären just af koncept, där man kan följa utarbetningen genom flera olika stadier, hvilket kan vara af väsentlig vikt, och att de därför böra bevaras, likasom man bevarar andra koncept. Jag skulle kunna gifva exempel på rätt uppseendeväckande motioner, med hvilka detta är fallet.

Så kommer jag till utskottsutlåtandena. Beträffande dem har förslaget från förstöring undantagit sådana utlåtanden, rörande hvilka det skulle stå ordföranden eller utskottssekreteraren fritt att bevara det eller det förslagstryck, som kunde anses hafva betydelse för att i framtiden visa utlåtandenas tillkomst. Men det skäl, som där anföres för bevarandet, gäller naturligtvis i lika hög grad de *skriftliga* förslag, som understundom förekomma, men som icke ha formen af förslagstryck. Vid den tid, då denna utgallring skulle börja, eller år 1867, förekommo knappast förslagstryck, utan i stället förelågo förslagen till utskottsutlåtanden i skrift. Enligt bibliotekariens förslag skulle emellertid alla dessa utan vidare utrangeras. Detta är något, som jag för min del icke kan vara med om.

Det säges vidare, att vederbörande utskottsordförande eller sekreterare skulle bestämma, hvad som skulle bevaras eller utrangeras. Det är klart, att man kan tänka sig denna bestämmelse gälla för framtiden, men jag tager för gifvet, att utskottens nuvarande ordförande eller sekreterare icke vilja åtaga sig att verkställa en sådan genomgång af äldre handlingar från och med år 1867. Men enligt förslaget skulle då allt förstöras.

Jag kan för öfrigt gifva den upplysningen, att så nyligen som i fjol hände det i konstitutionsutskottet, att vi hade anledning att gå tillbaka till ett äldre utlåtande, och där var det just så, att det förslagsutlåtande, som förelåg, genom de rättelser, som däri gjorts, gaf oss en noggrannare kännedom om hvad som passerat och hvad som var meningen, än hvad vi eljest kunde få genom att gå till det slutliga trycket.

Om utgallring af Riksdagens arkivhandlingar.
(Forts.)

Jag vill dessutom nämna, att det detaljförslag till gallringen, som här föreligger, icke, såsom i dylika frågor plägar ske, har varit underställt riksarkivariens granskning. Hade det varit underställt hans granskning, så har jag stark anledning att antaga, att han icke skulle kunnat godkänna detaljerna.

Man säger, att åtgärden skulle göras ur sparsamhetssynpunkt. Skall man spara, så må man börja att spara på tryckningskostnader och dylikt, där 100,000-tals kronor gå åt — det har jag förut under Riksdagen själf påpekat — men jag tror, att man bör akta sig för att börja spara med det lilla, som kunde sparas på denna punkt, och där besparingen skulle ske genom att förstöra en handling, som föreligger i ett enda exemplar, som forskningen kan behöfva och som, när det en gång är borta, icke kan återställas.

Härmed vill jag icke säga, att icke en gallring kan företagas, men den får icke tagas så schematiskt, som här är föreslaget. Inom vissa grupper kan man kanske gallra mera, men i andra grupper mindre, än hvad här är föreslaget. Det måste ske en granskning ur den historiska forskningens synpunkt, och då måste man lägga an på att bevara alla sådana handlingar, som ur historisk synpunkt verkligen kunna gifva upplysningar utöfver hvad trycket sedermera innehåller.

Under sådana förhållanden skulle jag kunna vara benägen att yrka på återremiss af betänkandet, men jag skall icke göra det, och detta af två skäl. Dels skulle nämligen en sådan återremiss under Riksdagens sista månad icke hinna medföra den utredning, som här är nödvändig, och dels skulle den, då Andra kammaren förut i dag afslagit utskottets utlåtande, icke hafva någon betydelse. Under uttalande af den förhoppningen, att, då frågan en gång återkommer, densamma skall vara föregången af en noggrann och bättre utredning, ber jag därför, herr talman, att få yrka afslag på utskottets betänkande.

Herr Cavalli: Den siste ärade talaren poängterade mycket starkt, att den historiska forskningssynpunkten icke tillräckligt iakttagits i det förslag af riksgäldsfullmäktige, som bankoutskottet nu med tillstyrkande öfverlämnat. I fråga om historiska forskningssynpunkter hafva tydligen herr Clasons ord mera att betyda än mitt, men det förefaller mig dock, som om den siste ärade talaren varit något för sträng i sina uttalanden. Hvad är det för handlingar, som riksgäldsfullmäktige och bankoutskottet föreslagit icke längre skola bevaras?

Om utgallring
af Riksdagens
arkivhandlingar.

(Forts.)

Innan jag gifver mig in på denna fråga, ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på, att ifrågavarande handlingar ständigt ökas och kräfva mera utrymme, och det har därför varit fullmäktiges skyldighet att tillse, om icke några åtgärder kunde vidtagas, för att öfverflödiga handlingar utan någon skada må kunna aflägsnas.

Om jag då öfvergår till hvilka handlingar riksgäldsfullmäktige föreslagit till utgallring, så ha vi först kungl. propositioner och motioner. De kungl. propositionerna tryckas och utdelas. Ett exemplar, tryckt på större papper, lämnas till talmännen och i öfrigt får hvarje riksdagsman sitt exemplar tryckt i vanligt format. Är det då skäl att särskildt bevara detta stora ark? Den stora mängden kungl. propositioner bilda stora böcker, som skola bindas, förvaras och registreras. Riksdagens bibliotekarie — riksgäldsfullmäktige hafva gillat hans framställning — har därför tänkt sig, att de icke skulle behöfva bevaras, och det är svårt för den, som ej är djupare inne i den historiska forskningen, att förstå de synpunkter, som skulle tala för deras bevarande. Den siste ärade talaren synes anse, att man af dem vid den historiska forskningen kan hämta någon ledning, men jag undrar, om detta icke är rena undantagsfall. Hvad motionerna beträffar — herrarne hafva nog sett dem i koncept — har väl det tryckta exemplaret, sådant det varit tillgängligt för Riksdagens ledamöter, vitsord och värde. Vidare hafva vi bland de handlingar, som föreslagits till utgallring, utskottens betänkanden — det är här icke fråga om utskottens protokoll. De, som sett dessa betänkanden, som sammanfattas i ett band, veta, att det papper, på hvilket kanslittjänstemannen, i regel sekreteraren, satt upp förslag till utlåtande, justeras af ordföranden, som kanske ritas dit ett och annat. Så kommer utskottet och beslutar ändring och denna ändring skall sättas in i stället för hvad som ursprungligen stod på papperet. Man rifver ut ett blad här, klistrar på en lapp här och en annan där. Sedan komma reservationerna. En har ett postpappersark och en annan en tryckt lapp, som han åberopar. Är detta historiska handlingar, värda att för framtiden bevaras? Herr Clason säger ja, men jag för min del har svårt att tro, att de för den historiska forskningen kunna spela någon stor roll, man torde icke behöfva utfärda bestämmelser för rena undantagsfall. Det vill synas mig, som om det vore utan skada, om dessa handlingar icke längre bevaras.

På grund af hvad jag nu anfört anser jag mig icke böra underlåta att yrka bifall till utskottets och riksgäldsfullmäktiges förslag.

Herr Alexanderson: För min del anhåller jag däremot att få understryka de synpunkter, som blifvit framförda af herr Clason, och instämma i hans yrkande om afslag. Jag tror icke alls, att det lyckats den siste ärade talaren att gendrifva de efter min uppfattning tungt vägande skäl, som anförts af herr Clason mot en utgallring sådan som den föreslagna. Hvar och en, som sysslat aldrig så

litet med sådana historiska forskningar, som betjäna sig af arkiv- *Om utgallring af Riksdagens arkivhandlingar.!*
 materialier, måste gifva herr Clason rätt uti, att det är af synnerlig vikt att på det sätt, han skildrade, kunna följa ett ärendes gång från dess början till dess slut. Härifrån skulle man i många fall vara afskuren, om särskildt förberedande utlåtanden och äfven motioner i deras ursprungliga skick icke bevarades. Må vara, att t. ex. en motion icke kan anses fullt färdig, förrän den i tryckt skick af lämnats. För den historiska forskningen är det dock af intresse att se, huru motionen såg ut i sitt första skick och hvilka ändringar, den sedan undergått. Sådana ändringar kunna t. ex. bero på, att medmotionärer under tiden värfvats, hvilket för en senare forskning kan kasta ett ljus öfver vissa politiska partiförhållanden.

Jag tror, att man vid uppgörandet af detta förslag icke tillräckligt behjärtat de kraf, som från arkivforskningens synpunkt måste uppställas, och jag ber därför att få instämna i herr Clasons afslagsyrkande.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 1 och 3 innevarande månad bordlagda

memorial nr 23, angående ändringar i gällande afföningsstat för fullmäktige i riksbanken, och

utlåtande nr 24, i anledning af väckt motion om inrättande af en ny deputeradebefattning i riksbankens styrelse,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 1 och 3 i denna månad *Om höjning af anslaget till Riksdagens bibliotek m. m.*
 bordlagda utlåtande nr 25, angående höjning af anslaget till Riksdagens bibliotek m. m.

I anslutning till hvad fullmäktige i riksgäldskontoret i en till bankoutskottet den 21 december 1911 aflåten skrifvelse föreslagit, hade utskottet i detta utlåtande hemställt,

att Riksdagen måtte besluta,

1:o) att anslaget för komplettering och utvidgning af Riksdagens bibliotek samt därmed förenade utgifter skall för tiden från och med år 1913 årligen utgå med ett till 7,000 kronor förhöjdt belopp;

Om höjning af
anslaget till
Riksdagens
bibliotek m. m.
(Forts.)

2:o) att, med ändring af den för tjänsteinnehafvare vid Riksdagens bibliotek nu gällande aflöningsstaten, aflöningen för Riksdagens bibliotekarie för tiden från och med år 1913 upptages med följande belopp: lön 4,000 kronor, tjänstgöringspenningar 1,800 kronor, tillhoppa 5,800 kronor, jämte två ålderstillägg å 500 kronor vardera att i enlighet med nu gällande bestämmelser åtnjutas efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring;

3:o) att i stället för de i 76 § af det nuvarande reglementet för riksgäldskontoret intagna bestämmelserna dels om anställande under riksdag af en amanuens vid Riksdagens bibliotek, dels ock om ett anslag å 1,000 kronor för beredande åt Riksdagens bibliotekarie af biträde vid katalogisering samt vissa andra i biblioteket förekommande göromål, skall från och med år 1913 gälla följande bestämmelse: Fullmäktige i riksgäldskontoret äga att vid Riksdagens bibliotek anställa dels, för tjänstgöring under hela året, en amanuens med ett årligt arvode af 3,000 kronor, dels ock, för tjänstgöring under den tid riksdag pågår, ytterligare en amanuens med ett arvode af 5 kronor om dagen.

Herr Clason: Herr talman! I sammanhang med denna anslagsfråga, hvarigenom biblioteket blir i anslagsväg bättre utrustadt, anhåller jag att få gifva uttryck åt ett par önskemål rörande tillgängligheten af Riksdagens bibliotek.

För det första anhåller jag, att man måtte göra full verklighet af och tillämpa den bestämmelse, som för närvarande finnes införd i stadgarna för Riksdagens bibliotek, nämligen att detta bibliotek utom å vanliga tider skall hållas öppet äfven »å tid, då plenum pågår i någondera kammaren», d. v. s. under kvällsplena. Detta står nämligen uttryckligt i stadgarna för biblioteket, och det omnämnes äfven i bibliotekariens framställning i denna anslagsfråga. Men faktum är, att det för närvarande icke tillämpas. I gamla riksdagshuset tillämpades det ständigt, men här tillämpas det faktiskt icke. Det lär gå så till, att, då kvällsplenum hålles, biblioteket hålles öppet till en liten stund efter klockan 7, men att det stänges, om ingen riksdagsman kommer under den första kvarten eller halftimmen. Detta är en erfarenhet, som icke blott jag, utan äfven andra fått göra. Vi ha hittills låtit oss nöja härmed, ty vi ha icke vetat, att motsatsen var fastställd i stadgan. Jag ber emellertid nu att få påyrka, att stadgan hädanefter måtte efterlefas i denna punkt.

Det andra önskemålet, som jag ville uttala, är, att äfven i öfrigt tiden för bibliotekets öppethållande kunde något utsträckas. För den, som har att arbeta i utskott, är eljest det nästan omöjligt att få någon tid öfver att arbeta i biblioteket. Han har visserligen tiden mellan klockan 10 och 11, men sedan är han upptagen hela förmiddagen. Så kommer middagstiden, och sedan kan han kanhända komma tillbaka på eftermiddagen klockan 6, och då har han en timme på sig. Det är emellertid omöjligt att under sådana förhållanden

bedrifva något mera genomgående arbete, såsom man mången gång skulle önska, och jag tror därför, att det skulle vara förmånligt — och i detta afseende har jag åtskilliga meningsfränder — om biblioteket i stället kunde hållas öppet exempelvis från klockan 10 f. m. till klockan 4 e. m. och från klockan 6 till klockan 8 eller 9 på kvällen, alltså, om så behöfves, med någon stängningstid på middagen. Man skulle i så fall få mera användbar arbetstid.

*Om höjning af
anslaget till
Riksdagens
bibliotek m. m.
(Forts.)*

Slutligen vill jag ifrågasätta, om icke nu, när arbetskrafterna skola förstärkas, det vore lämpligt, att biblioteket äfven hålles öppet längre tid under själfva sommaren. Såvidt jag vet, hålles biblioteket öppet endast tre dagar i veckan under sommaren, och det kan då vara besvärligt för den, som önskar arbeta här, att resa hit och passa just de dagar, då biblioteket hålles öppet. Jag tror, att äfven detta är ett önskemål, som bör tagas i öfvervägande.

Men hvad jag i alla händelser velat betona, det är att bestämdt understryka mina två första önskemål.

Herr Cavalli: Endast några ord. Om den siste ärade talaren hade vändt sig till mig såsom inspektör för biblioteket, skulle jag tvifvelsutan för länge sedan, i den mån det kunnat ske, tillmötesgått de önskemål han här uttalat. Jag kan icke vara annat än tacksam för hvad han anförde och de faktiska upplysningar, som han lämnade. Såvidt på mig ankommer, har det varit och är min afsikt att, om denna lönereglering bifalles, vidtaga åtgärder för uppgörande af en fullständig instruktion för tjänstgöringen i Riksdagens bibliotek.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af bankoutskottets den 1 och 3 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 26, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utvidgning af Riksdagens bibliotek till ett statsvetenskapligt bibliotek m. m., och

nr 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 1 och 3 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 45, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten, och

nr 46, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående löne-regleringar för prästerskapet i föreslagna nya församlingar i Stockholm,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

*Om ändrade
bestämmelser
ang. brottslin-
gars rannsaka-
kande och
dömande på
olika platser.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 1 och 3 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 47, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till ändring af 10 kap. 21 § rättegångsbalken.

Uti en inom Första kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 48, hade herr *Ernst Klefbeck* hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af 10 kap. 21 § rättegångsbalken, att de olägenheter, som vore förbundna med gällande bestämmelser angående en brottslings rannsakande och dömande på flere olika platser, måtte kunna helt och hållet eller åtminstone i så stor utsträckning som möjligt undanröjas.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag vill trösta kammaren med att jag endast skall hålla ett mycket kort begrafningstal. Jag är utskottet tacksam för den utredning det lämnat, en utredning, som visar, att en anordning i af mig antydd riktning kunnat genomföras i åtskilliga andra länder. Då utskottet vidare erinrat, att frågan om en fullständig ombildning af vårt rättegångsväsen återupptagits och att i samband därmed hänsyn skall tagas till de af mig berörda önskemålen, får jag för närvarande nöja mig med detta. Men jag vill i alla fall framhålla, att de olägenheter, som i min motion beröras, i många fall synts mig så upprörande svåra, att jag vill uttala den önskan, att, när den föreslagna reformen af hela rättegångsordningen verkligen kommer till utförande, också det lilla önskemål, jag framställt, måtte vinna lämpligt beaktande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 1 och 3 i denna månad bordlagda utlåtande nr 48, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskaps rättsverkningar samt till lag om ändrad lydelse

af 70 § utsökningslagen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af jordbruksutskottets den 1 och 3 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra bataljonspredikantsbostället Båtegården nr 1 i Älfsborgs län, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Justerades ytterligare fem protokollsutdrag för denna dag, hvar efter kammaren åtskildes klockan 11,47 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 7 maj.

Kammaren sammanträdde klockan 3 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 83, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående Härnösands pastorats frigörande från att vara prebende för biskopen i Härnösands stift.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 114, i anledning af väckt motion om upphäfvande af införseltullen å klorkalk; och

nr 115, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 10 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelafgift vid köp och byte af fondpapper.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 102, i anledning af väckt motion om utredning i fråga om utvidgning af Riksdagens bibliotek till ett centralt förvaltningsbibliotek m. m.; och

nr 103, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i förordningen den 22 juni 1883 angående en postsparbank för riket.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 113, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af vissa områden från förra öfverste-bostället Kastellegården nr 1 med underlydande i Göteborgs och Bohus län.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag:

dels till Riksdagens skrifvelse, nr 100, till Konungen, angående beredande af möjlighet för municipalsamhällen att erhålla lån från vissa pensionsanstalter och kassor;

dels ock till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 24, angående ägande- och dispositionsrätten till såväl allmän väg som förutvarande sådan väg;

nr 25, angående ändrad lydelse af § 2 i förordningen den 15 maj 1908 angående restitution af erlagd sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som användts vid tillverkning af exportvaror m. m.;

nr 26, angående ändrad lydelse af 5 § i förordningen den 11 oktober 1907, angående beskattning af socker m. m.;

nr 27, angående ändrad lydelse af § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor;

nr 28, angående rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters framforslande;

nr 29, angående ändrad lydelse af 41 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet;

nr 30, angående tillägg till 2 § i tulltaxeunderrättelserna;

nr 31, rörande ändrad lydelse af 12 § 4 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning af brännvin;

nr 32, angående ändring i 24 kap. 7 § rättegångsbalken;

nr 33, angående lagstiftning i visst syfte rörande bysamfälligheter;

nr 34, angående förslag till lag innefattande ändring i förord-

ningen den 22 april 1881 om tjuguarig häfd och lag om ändrad lydelse af 10 § i förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom;

nr 35, angående förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, lag om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 samt lag om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909; samt

nr 36, angående afskrifning af viss del af domkapitlets i Skara skuld till riksgäldskontoret.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 101, till Konungen, angående åtgärder för underlättande af jordupplåtelse för odlingslägenheter å kronomark i Norrland.

Justerades protokollet för den 30 nästlidne april.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial nr 86, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om kostnaderna för svensk författningsamling; äfvensom jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af kronan tillhörande jordägarandelar i grufvor,

nr 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord,

nr 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar,

nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra mönsterskrifvarbostället Björsäter nr 4 Skattegården i Skaraborgs län,

nr 66, i anledning af väckt motion om åvägabringande af utredning och förslag till interimistiska bestämmelser angående nyttjanderätt till samfälld skog,

nr 67, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ett effektivt öfvervakande och en plan-

mässig ledning vid egnahemsverksamhetens bedrivande samt om inrättande af kommunala egnahemsnämnder, samt

nr 68, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Sveriges utsädesförening m. m.

Vid föredragning af nedannämnda från Andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 379, med delgifning af samma kammares beslut öfver dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående borttagande ur instruktionen för fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstaten af bestämmelsen om inneslutning i mörk cell, samt

nr 380, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående visst tillägg i byggnadsstadgan för rikets städer,

beslöt Första kammaren hänvisa dessa ärenden till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 388, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning af herr Lindhagens motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till värnpliktiges skyddande mot förlust af innehafda anställningar på grund af inkallandet till tjänstgöring, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Herr vice talmannen yttrade, att efter öfverenskommelse mellan talmännen omröstningar jämlikt § 65 riksdagsordningen komme att vid kamrarnas sammanträden tisdagen den 14 maj anställas öfver de för sådana omröstningar föreslagna voteringspropositioner, som då vore af båda kamrarna godkända.

Föredrogos men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 4 i denna månad bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden nr 70—81, bevillningsutskottets betänkanden nr 25—31, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 28—31, lagutskottets memorial nr 50, andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 16 och 17 äfvensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 15.

Afgåfvos följande motioner:

nr 110, af herrar *Lamm* och *Nilsson, Johan*, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för år 1913 till fortsättande af utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Rönninge och Järna, samt

nr 111, af herr *Thyrén*, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Dessa motioner blefvo hvar för sig på begäran bordlagda.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kam-maren åtskildes kl. 3,20 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
